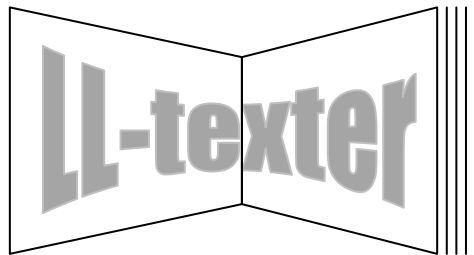

Lunds Universitet
Språk och Litteraturcentrum
Kandidatuppsats i svenska
Handledare: *Jan Svensson*
16 januari 2013

Om de lättlästa texternas verksamhet

Historik, målgrupp och funktion

Miguel Gabard
SVE K11/SVE K12/NOD K01

Innehållsförteckning

1	Inledning och problemställning	3
2	Syfte	5
3	Metod	6
3.1	<i>Konstruktion av frågorna</i>	6
3.2	<i>Val av respondenterna och gruppindelningen</i>	7
4	Teorigenomgång	8
4.1	<i>Ett pedagogiskt perspektiv trots allt</i>	12
4.2	<i>Om handikappkonceptet och dess påverkan på verksamheten</i>	13
5	Presentation av det empiriska arbetet	16
5.1	<i>Kvantitativt (LIX-tal bilaga 5)</i>	16
5.2	<i>Kvalitativt</i>	17
5.3	<i>Sammanfattningsvis</i>	19
6	Testresultat	20
7	Diskussion och slutsatser	26
8	Förslag till vidare studier	28
	Referenser.....	29
	Bilagor	31

1 Inledning och problemställning

Termen *LL-texter* kommer från det engelska uttrycket *Easy Readers* (ER) och står helt enkelt för lättlästa texter. Jag kom själv i kontakt med konceptet LL av rent pedagogiska skäl. Jag arbetar som lärare i svenska som andraspråk i yrkesrelaterade sammanhang och inom arbetsmarknadens olika åtgärdsprogram och läsning och utvecklingen av läsförståelse med hjälp av LL-texter kan vara ett bra sätt att komma åt problematiken inom både SFI:s¹ och YSV:s² verksamhet.

För mig finns det alltid en pedagogisk aspekt att ta hänsyn till i textskapande sammanhang. Huruvida texterna kan ha uppvägande och/eller frigörande effekter hos mottagarna kan vidare sägas vara beroende av vilka målgrupperna är och vilket behovet och mottagningsviljan är hos respektive målgrupp samt samhällets (eller uppdragsgivarens) syfte och målsättning med texterna.

Samhällsförändringarna har inneburit omställningar inom LL-verksamheten och en utvecklingsprocess har oavbrutet satt sin prägel där. Från tillsättandet av arbetsgruppen för framställningen av *Easy Readers* i slutet av 1960-talet där de första produkterna var direkta översättningar från engelska original, står vi idag framför en verksamhet av enorm räckvidd och omfattning som kan ses både från en sociologiskt litterär synpunkt men också från en pedagogiskt kommunikativ synpunkt.

För att ge läsaren en idé om vad det handlar om kan jag nämna arvtagarna till den ovan nämnda arbetsgruppen som först 1987 bildades under namnet LL-stiftelsen och som senare bytte namn till *Centrum för lättläst*. Centret har idag regeringens och riksdagens uppdrag och lyder under Kulturdepartementet. Uppdraget består i att göra texter tillgängliga för människor som av olika anledningar har lässvårigheter eller är otränade läsare. De tänkta målgrupperna är bland annat personer med funktionsnedsättningar, personer med dyslexi, invandrare, äldre och lässvaga unga.

En annan institution som idag är inblandad i LL-verksamheten är *Specialpedagogiska skolmyndigheten*. Den är en statlig förvaltningsmyndighet som påbörjade sin verksamhet 2008. Myndigheten ansvarar för specialpedagogiskt stöd och för utbildning i specialskolan. Den ska i specialpedagogiska frågor som rör barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning ge råd och stöd till ansvariga för olika former av skol- och utbildningsverksamhet bl. a. hur man kan tänkas skriva anpassade texter till diverse målgrupper.

---

¹ Svenska för invandrare.

² Yrkessvenska.

En tredje aktör som någorlunda kan sägas agera inom ramen för LL-verksamheten är *Språkrådet* genom projektet *Klarspråk – för ett begripligt offentligt språk*. Till skillnad från de andra inblandade och som Sveriges officiella språkvårdsorgan är Språkrådet inriktat på att se till att myndighetsrpåket är vårdat, enkelt och begripligt så att alla i demokratisk anda ska få tillgång till och förstå de texter som myndigheterna skriver. Klarspråk handlar alltså ytterst om demokrati och demokratiska värderingar.

Människor tycks ha olika grader av svårigheter när det gäller att läsa och förstå både litterära, faktabärande och informativa texter. Dessa svårigheter orsakas med säkerhet av olika faktorer. Å ena sidan finns det de fysiskt medfödda hindren eller de som under olyckliga omständigheter åsamkats dessa människor. Å andra sidan finns det ett samhälle som kanske inte erbjuder de nödvändiga verktyg för att övervinna hindren. I det här fallet väljer jag att inte gärna använda begreppet handikapp för att beskriva dessa svårigheter då jag anser det vara kontroversiellt och många gånger missledande. Jag vill hellre tala om samhällets tillkortakommanden i försöket att nå medborgarna och deras olikartade behov.

Målet med min uppsats är att observera LL-verksamheten i ljuset av den här utvecklingen.

2 Syfte

Syftet med det här arbetet är att försöka komma närmare en helhetsbild av LL-textens uppkomst och funktion. En helhetsbild är för mig en bild som innehåller både ett historiskt perspektiv, ett nutida perspektiv, ett sändarperspektiv, d.v.s. ett perspektiv sett ur uppdragsgivarnas och producenternas synpunkt och ett mottagarperspektiv, d.v.s. ett perspektiv sett ur konsumenternas (eller läsarnas) synpunkt. Det historiska och det nutida härleds från teoriogenomgången medan sändar- och mottagarperspektivet härleds från det empiriska arbetet. Här måste jag ändå påpeka att teoriogenomgången kan betraktas som en del av det empiriska arbetet då delar av verksamheten kan sägas bli ”upptäckta” på vägen.

Sändaren (en av uppdragsgivaren anlitad textförfattare) utformar innehållet med syfte att nå mottagaren (den enligt uppdragsgivaren bristbärande textläsaren) på ett visst sätt och med ett utsatt mål. Det har skett förändringar under LL-verksamhetens historia som har påverkat det utsatta målets utgång och det är en intressant del av processen som jag också vill observera. Både det pedagogiska perspektivet och handikappkonceptet har under tiden spelat en stor roll och utgör därför en viktig faktor i uppfattningen av den ovan nämnda helhetsbilden.

Med tanke på fortsatta studier kring LL-verksamheten och dess mål och syfte och i den mån det går skulle jag också vilja observera vilka tendenserna är inom ramen för det empiriska arbete som jag genomför under analysen av texterna och mina respondenters svar. För att uppnå detta vill jag få svar på vad som händer med just dessa texter och i vilken grad viktig information kan gå förlorad i förändringsprocessen från originaltext (O) till bearbetad text (LL) i en litterär text och en faktatext. Jag vill också se om man kan observera förändringar i attityd och läsförståelse hos mina respondenter samt i så fall vilka tendenserna kan vara vad gäller läsintresse.

3 Metod

I det här arbetet kommer jag att försöka göra ett intåg i LL-världen genom att sammanfatta en del av den litteratur som finns tillgänglig för att få en närmare uppfattning om vad LL-verksamheten går ut på och vad den hittills har inneburit och framför allt vilka människor den kan tänkas vara riktad mot.

Fortsättningsvis vill jag göra en djupdykning i vad som händer med LL-texter både kvantitativt och kvalitativt när de blir till. Eftersom jag av utrymmesskäl inte har någon möjlighet att gå in på alla typer av LL-texter och alla målgrupper som texterna är tänkta att nå har jag valt att begränsa omfånget av detta arbete till endast två typer av text som båda har blivit omskrivna, nämligen en litterär text och en nätpublicerad fakta- och informationstext.

För det har jag valt en litteraturklassiker, August Strindbergs *Hemsöborna* (kapitel 1) i originaltext (se bilaga 1, *Hemsöborna O*) och i en bearbetad LL-version av Annika Lönnborg (se bilaga 2, *Hemsöborna LL*) samt en fakta- och informationstexts nätupplaga från Östersunds Kommuns Årsredovisning 2011 i originaltext (se bilaga 3, *Årsredovisning O*) och i bearbetad LL-form (se bilaga 4, *Årsredovisning LL*).

Slutligen kommer jag att i förhållande till den teoretiska bakgrunden redovisa ett mindre fältarbete med hjälp av samma texter där jag låter respondenter både med svensk bakgrund och med invandrabakgrund läsa texterna och svara på frågor om texternas innehåll och kvalitet (bilagor 6 till 9) för att få en idé om en önskad effekt sker hos mottagarna där förståelse, tolkning och attityd möjligtvis får en viss förändring.

3.1 Konstruktion av frågorna

Det har inte varit lätt att konstruera inferensfrågor som passade till de valda texterna. De skulle vara förståeliga och svaren skulle inte kunna ses direkt i texterna utan de skulle kräva lite läsning mellan raderna. Några öppna frågor kunde det inte ställas då det skulle ta alldeles för stort utrymme att bearbeta svaren på, därför kändes det som det mest rätta att konstruera frågor med fyra svarsalternativ varav bara ett kunde vara rätt. Det framkom efter pilottestet att genom att ha ett svarsalternativ som inte framgick av texterna så kunde jag också ge informanterna en extra tankeställare då de var tvungna att ta hänsyn till att svaret, vare sig implicit eller explicit, kanske inte fanns i någon av texterna.

Två extra frågor med svarsalternativ på en kvalitetsskala ställdes i slutet för att någorlunda kunna få fram informanternas känsla och attityd gentemot texterna samt eventuella önskemål att läsa antingen den lättlästa versionen eller originalversionen.

3.2 Val av respondenterna och gruppindelningen

Valet av respondenterna gjorde jag slumpmässigt bland både svenska medarbetare och kursdeltagare med färdig genomgången SFI (svenska för invandrare) kurs C vilket är den näst sista delkursen och som just nu går kurs i yrkessvenska. Valet föll på 20 respondenter varav 10 svenskar och 10 med invandrarursprung.

Respondenterna delade jag i 4 olika grupper som skulle få läsa och svara på frågorna korsvis mellan grupperna, d.v.s. att alla deltagare skulle få läsa minst en originalversion och en lättläst version av vardera texttyper (se bilaga 10). På så sätt kunde jag försäkra mig om att jag kunde göra en jämbördig jämförelse mellan de med svenskt ursprung och de med annat ursprung.

Jag hade velat kunna samla fler respondenter för varje grupp men både tidsmässiga och utrymmesmässiga faktorer tillät inte det. Jag var därmed medveten om att slutresultatet skulle komma att bli därefter. Några generella slutsatser kan därför inte dras från materialet i fältarbetet. Däremot är det möjligt att göra observationer som kan leda till punktvisa slutsatser vilka kan vara intressanta för vidare studier inom ämnet.

4 Teorigenomgång

LL-verksamhetens ursprung i Sverige ligger i det kulturpolitiska önskemålet att få till stånd en *Kultur åt alla* vilket var rubriken till den dåvarande handikapputredningens slutbetänkande från Statens offentliga utredningar (SOU 1976:20). Texterna var därför från början tänkta att nå människor med någon typ av hinder eller nedsättning och som i vanliga fall inte skulle komma i kontakt med dem. Detta kulturpolitiska önskemål lever idag vidare även om förutsättningarna har förändrats då huvudbetänkandet i den följande handikapputredningen, under rubriken *Handikapp – Valfärd – Rättvisa*, delgav andra tankar kring handikappkonceptet (se också 4.2). (SOU 1991:46)

Diskussionen om huruvida detta också skulle vara i pedagogiskt eller endast kulturellt syfte fördes av de berörda människorna från allra första början under den dåvarande Skolöverstyrelsens (SÖ) regi. Den övervägande tanken har dock varit till en allra första början att nå olika grupper av gravt handikappade. (Wennström 1995:74 och Qvarsell 1995:32).

Problematiken är idag högst aktuell i samhället därför att sedan LL-verksamheten föddes för drygt fyra decennier sedan har den bara vuxit. Att bedöma efter Wännström (1995), när SÖ 1968 beslutade att tillsätta en arbetsgrupp (senare kallad LL-gruppen) för framställning av de under inledningen nämnda Easy Readers, var detta tänkt som just lättläst och ordförenklad litteratur för handikappade personer som hade speciella svårigheter att tillgodogöra sig vanligt textmaterial (enligt utdrag ur SÖ-protokoll 68-05-17, Dnr 5910/68A. FIIIa: vol 1, RA. I Wännström 1995b:9).

Sedan dess har Sverige utvecklats till ett multikulturellt och flerspråkigt land och i regeringens proposition *Ett informationssamhälle för alla* står det att ”Alla måste kunna ta del av informationssamhället” (RP 1999/2000:86:30).

Den här propositionen innebär enligt min uppfattning en förändring i sättet att tänka just kring vad LL-verksamheten är till för. En *kultur åt alla* står nu sida vid sida med *ett informationssamhälle för alla*. Det handlar kanske inte längre bara om de gravt handikappade som målgrupp utan nu är det andra grupper som inte nödvändigtvis behöver kallas för handikappade som samtidigt står i fokus.

Som Fredriksson (2000) påpekar så har förutsättningarna för människor med skilda funktionshinder drastiskt förändrats i.o.m. IT-samhällets frammarsch. Datorer och datorprogram är idag anpassningsbara verktyg som kan användas som hjälpmedel, läromedel och förströelse på ett sätt som aldrig förut var möjligt (Fredriksson 2000:8-9).

Fredriksson fortsätter med att se fram emot 2000-talet och ser det som en utmaning att med den samlade erfarenheten nå andra grupper i samhället och som exempel nämner hon ungdomar och vuxna med läs- och skrivsvårigheter (Fredriksson 2000:16-17).

För att dra en parallell med min första kontakt med LL-texter vill jag gärna citera Fredriksson som i samma text skriver följande:

Min önskan är att LL-böckerna ska vara en station som invandrargruppen så småningom passerar, inte av kvalitetsskäl utan för att utbudet av vanliga böcker är så mycket större. Medges att det är roligt att läsa en bok på originalspråk om man kan, det må gälla översatta eller bearbetade verk. (...) Ibland händer det att man tror sig göra en bok för en speciell målgrupp och sedan får höra att den passar utmärkt för många andra. (Fredriksson 2000:17-18).

Som Sundin (2007) klart påpekar så har information som lättläst på webben blivit vanligare och vanligare. Alla användare av tekniken ska ha möjlighet att ta till sig informationen och då många svaga läsare har svårt att skumläsa och tekniken ställer höga krav på läsförmågan och förutsättningarna för att hitta rätt på webben kan vara svåra så måste författaren hjälpa läsarna genom att skriva riktigt enkla texter och att ge webbplatsen en tydlig struktur. Länkarna ska vara tydligt formulerade, d.v.s. att det helst ska skrivas lite längre förklaringar på vart läsaren kan komma och hur man klickar. Texterna ska vara kortare, helst med en kort sammanfattning i början för att orientera läsarna och så ska författaren inte släppa tankarna om att det alltid är svårare att läsa på skärmen än på pappret. Att ta hjälp av bilder är ett bra verktyg för att hjälpa läsarna att fånga upp budskapet. Färgkontrasterna ska vara skarpa och helst mot en ljus bakgrund. Att hitta de önskade lättlästa texterna måste göras lätt för läsarna (Sundin 2007:150-154).

Som en del av 2000-talets förändringar vill jag tillägga att enligt regeringens proposition (RP 2005/06:2) så är följande punkter viktiga (jag kursiverar det som enligt min bedömning är viktigast i sammanhanget):

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- *Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.* (min kursivering)
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk. (RP 2005/06:2)

Enligt Wännström (1995) har det visserligen funnits två läger vad gäller nyttan och behovet av LL-texter i samhället. Å ena sidan finns det en kritisk grupp som anser att LL-texterna istället kan vara kontraproduktiva och begränsa människors möjligheter att bekanta sig med språkets djupare betydelse och att de mest handlar om predikan om solidaritet (Wennström 1995b:272). Å andra sidan vill jag påstå att LL-förespråkarna stöder sig i de mest grundläggande demokratiska principerna för att driva fram sin sak, d.v.s. allas rätt i samhället att ta del av information och kunskapsfrämjande insatser såväl som kultur i allmänhet och litteratur i synnerhet.

Som Maria Sundin (2007) uttrycker det: ”Lättläst är både möjligt och omöjligt”, d.v.s. att det finns de som tycker att lättlästa texter inte går att skapa från ett original och de som tycker att det går att göra det men att det blir en annan text av det. Skönlitterära författare brukar finnas med i den första av grupperna medan journalister och informatörer brukar vara anhängare av den senare tanken (Sundin 2007:223).

Vidare vill jag understryka att enligt Lundberg och Reichenberg (2008) från Socialpedagogiska skolmyndigheten så har idag en växande del av befolkningen i Sverige ett annat modersmål än svenska. Där påstås det också att stora delar lär komma från länder där läsning inte spelar någon större roll i människors liv- vilket jag själv ställer mig tveksamt till då det brukar vara kulturbetingat vad man tycker är *viktigt* att läsa samt var och i vilken utsträckning man ska läsa. Det förklaras också att både barn, ungdomar och vuxna med invandrabakgrund är starkt överrepresenterade inom gruppen av svaga läsare. Detta bestyrks enligt Lundberg och Reichenberg (2008) av internationella undersökningar. Trots att människorna med invandrabakgrund relativt snabbt kan lära sig att avkoda skrivna ord på svenska tycks det ta många år innan ex. metaforer slutar vålla problem och att en förtrogenhet med språket i nivå med infödda svenskar byggs upp. Trots det så ställs frågan av samhället om man ska förenkla texter för personer med invandrabakgrund eller om man ska använda sig av autentiska texter (Lundberg och Reichenberg 2008:25).

Utan att behöva ta ställning för något av lägren vill jag ändå ställa frågan om vad det kan innebära att skapa en LL-text. Enligt Fredriksson (2000) trodde man kanske i den lättlästa bokens barndom att det gällde korta rader, massor med bilder eller dikter för barn. Hon fortsätter med att konstatera att idag står LL-verksamheten ”på en fast grund när det gäller utformningen av text och bild.” (Fredriksson 2000:19)

Att skriva lättlästa texter innebär inte att det bara gäller att förkorta meningarna, att de långa sammansatta orden ska undvikas och att de så kallade svårbegripliga orden ska bytas

ut mot lättare synonymer. Ett lägre resultat i LIX-beräkningarna ger inte heller automatiskt en text som är lättillgängligare för läsarna.

Som Sundin (2007) uttrycker det så kan man som författare hamna i ett dilemma. När man vet att läsaren behöver sättas in i ett sammanhang då blir texten längre och då känns det som om att skriva kort och begripligt blir till en omöjlighet (Sundin 2007:97).

Men så behöver det inte vara. Medan en text som innehåller många långa ord, ett antal substantiverade verb bland många övriga substantiv och dessutom verb som oftast är i passiv form, kan upplevas som långtråkig, inte engagerande och tung att läsa³, kan en omskriven lättläst text som är uppbyggd på ett antal riktigt korta meningar med i huvudsak ett verb och något substantiv kännas hackig att läsa och bara för det lika lite engagerande som i det första exemplet.

Som Sundin (2007) avrundar tanken kanske det kan i så fall vara att föredra en väl avvägd kombination av långa och korta meningar då läsrytmen främjar läsarens vilja att fortsätta att engagera sig i texten (Sundin 2007:130-132).

För att på nytt återkoppla till Fredriksson (2000) så understryker hon att ett frasanpassat radfall blir läsaren inte trött av; när text och bild ”samtar med varandra” blir det ett stöd för minnet och sinnupplevelser och det tillsammans med väl vald typografi och en god formgivning är ”den förpackning som fullbordar LL-boken” (Fredriksson 2000:19).

Under sina avslutande ord skriver Svensson (1995) att ”[v]arje texttyp (eller genre) konstitueras av en kombination av språkliga och textuella drag där proportionerna aldrig är konstanta.” Han menar därmed att texterna är konstprodukter som återspeglar olika historiska omständigheter under vilka textkonventioner utvecklas. Dessa konventioner behöver inte nödvändigtvis vara fasta utan det är möjligt att vid textproduktionen bryta mot dem. Ett fungerande offentligt samtal kräver att förändringsprocesserna från originaltext till en omskriven text under nya förutsättningar är möjliga så att texter blir utförliga, skapar sammanhang och väcker tankar (Svensson 1995:184-185).

Vid en första tanke skulle vi kunna tro att Fredriksson och Svensson håller i helt motsatta trådar i sina resonemang men så behöver det inte riktigt vara enligt min mening. LL-boken kan tänkas vara en konventionsbunden verksamhet med tanke på att det är utförligt beskrivet hur en lättläst text ska se ut i varje situation. Samtidigt behöver inte varje lättläst text, i ljuset av den utveckling som jag har skrivit om, vara formmässigt likadan. Vi står här

---

³ Som exempel kan vi tala om tunga informativa texter skrivna på kanslisvenska.

inför en texttyp (eller genre) som verkligen är i behov av kontinuerlig förändring då målgrupperna är så varierande och då syftet med varje text kan te sig annorlunda.

4.1 *Ett pedagogiskt perspektiv trots allt*

En aspekt av LL-texter är att de kan ses och analyseras ur en snäv synvinkel där bara skönlitteratur, dikter och konst (s.k. finkultur) kommer till tals. Detta har uttryckligen varit huvudtanken bakom ursprungsidén (en kultur åt alla).

Men de kan också betraktas ur ett något bredare perspektiv där även faktatexter och allmänna informationstexter räknas in. Då blir det generella verksamhetskonceptet genast ett helt annat. Övriga svaga och icke läsvana grupper i samhället som inte främst anses vara handikappade, skulle också kunna få nytta av LL-texterna och det offentliga samtalet skulle på sådant sätt befrämjas.

Med tanke på den här samhällsutvecklingen kan LL-texter idag tänkas uppfylla en del olika behov och just därför behöver de också riktas mot en del olika målgrupper. Målgrupperna har med tiden vidgats och textproduktionen har varit tvungen att följa med utvecklingen i.o.m. den ökade användningen av lättillgängliga texter, både i rent (fin)kulturellt syfte, i pedagogiskt syfte och i informationssyfte.

Det här väcker följaktligen frågan om olika synsätt på just det pedagogiska perspektivet på LL-texter. Det finns ett *kompensatoriskt* synsätt som har att göra med att försöka få mottagaren att ta emot vad den antas behövas, baserat på en diagnos av brister och det finns också ett *emancipatoriskt* synsätt som ska befrämja frigörandet av människan med egna val och självständiga överväganden som följd. Distinktionen mellan dessa olika synsätt går tillbaka till Freire (1970) och Habermas (1981).

Läsvaga grupper i samhället som ex. skoltrötta barn kan tänkas vara en av målgrupperna ur det nya perspektivet. Huruvida dessa elever känner sig motiverade att läsa de lättlästa texterna eller om de känner sig tvungna att göra det beror på vilket förhållandet är mellan texten och de tilltänkta läsarna. Tvånget kan här utan tvekan uppstå som ett hinder som egentligen motverkar det pedagogiska syftet. Om dessa elever tycks vara i behov av kulturella värden kan man fråga sig vem som har fastställt dessa behov. Enligt Qvarsell (1995) är ordet *behov* tveksamt i sammanhanget då vi inte kan prata om det i form av mat och sömn. Hon vill istället använda alternativet ”utvecklingsuppgift”. Här gäller det att skapa ”goda” texter som läsvaga elever kan ta till sig och vi kan se dessa texter som pedagogiskt anpassat material med både positiva och negativa sidor (Qvarsell 1995:56-60).

För att återkoppla till de olika pedagogiska synsätten skulle jag vilja slå ett slag för en alternativ blandning där det ena synsättet inte utesluter det andra utan att de snarare kompletterar varandra. Vad jag menar är att brister först ska kompenseras så att människor ska kunna bli självständigare och så småningom fatta egna beslut och ta egna initiativ. Den friare människan kan sedan ta steget högre upp på det kompensatoriska planet och på det sättet påbörja en uppåtgående spiral som befrämjar hennes människovärde.

4.2 Om handikappkonceptet och dess påverkan på verksamheten

Frågorna faller naturligt: vilka människor ska LL-texter nå, d.v.s. vilka målgrupper ska få tillgång till texterna och på vilket sätt ska de nås? För att få ett någorlunda rätt svar på dessa frågor har det aldrig fattats diskussioner kring vad konceptet handikapp betyder. Här vill jag reflektera över denna diskussion och därmed vill jag också ställa frågan om hur utformningen av LL-texterna går till med en omedelbar koppling till hur de olika målgrupperna kan definieras.

Om vi nu vill hitta en definition som hjälper att lokalisera människor som kan betraktas som normala litteraturkonsumenter kan vi använda oss av följande förklaring. Enligt Johannesson (1995) beskriver det gamla uttrycket *att läsa mellan raderna* en förmåga som förutsätter kunskaper som innehas av folk som kan läsa och förstå innebörder, se mönster och tyda tecken i texter, folk som är lyhörda för nyanser i skriftspråkets genrer och symboltraditioner. Hon fortsätter med ett annat etablerat uttryck, *att se mellan fingrarna* och förklarar att det också pekar på en viss sorts kompetens men som i det här fallet har med skickligheten i levandet att göra (Johannesson 1995:7).

Med tanke på diskussionerna kring konceptet handikapp och vad det innebär, är Johannessons synfallsvinkel, något som i mångt och mycket påverkar LL-verksamheten då LL-texterna ska kunna hjälpa kulturellt eftersatta människogrupper (baserat på en diagnos av brister på de ovan nämnda förmågorna) genom att ge dem möjligheten att kompensera dessa brister och ta emot det som de antas vara i behov av.

I sina observationer om hur handikappolitik diskuteras och definieras i den politiska debatten konstaterar Wännström (1995) att förståelsen av begreppet handikapp har genomgått en betydlig förändring. Från en referens till människans fysiska och psykiska utrustning under 60-talet då LL-verksamheten började ta form, har det gått över till en definition som tar fasta på den sociala situation som människan befinner sig i. Detta innebär, menar Wännström att i enlighet med 1990 års handikapputredning så skulle handikapp bestå i första hand

av brister i samhället och inte hos människan (Wännström 1995a:66). Innebörden av handikapp beskrevs på följande sätt i *Kultur åt alla* (1976):

Vi använder ordet handikappad för att beteckna en person som av fysiska eller psykiska skäl har mer betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. I denna beskrivning ligger att ett handikapp påverkas av den enskildes livsvillkor, av samhällets utformning. (SOU 1976:20)

Denna delvis miljörelaterade beskrivning utvecklades av 1989 års handikapputredning *Handikapp – Valfärd – Rättvisa* där det konstaterades att det finns två skäl till att beskriva handikappkonceptets innebörd som ett förhållande mellan skadan eller sjukdomen och personens omgivning. Där understryks det att det dels inte är den enskildes egenskap, dels ger möjligheter till förändring (SOU 1991:46, vidare beskrivet i SOU 2004:103:67).

Det här konstaterandet ger upphov till en djupare reflektion kring förhållandet mellan sändaren och mottagaren i LL-textens nu diversifierade sammanhang. Samhället ställs på det här sättet i främsta rummet som orsaken till de olika målgruppernas oförmåga att nå det som de tycks vara i behov av.

Sammanfattningsvis så ser vi att det som var syftet med att starta en verksamhet med ursprunget i Easy Readers i England fick under tiden se sig förändrat. Redan från början antog verksamheten en helt annan karaktär genom att ändra namnet på den grupp som ansvarade för utgivningen av de första texterna. Det engelska namnet ersattes av det svenska *lättlästa texter* och den svenska LL-verksamheten var därmed ett faktum.

Förändringarna i handikappkonceptet som utredningen från 1991 innebar överförde vikten av innebörden på konceptet till största delen till samhället då handikappet ansågs ligga i just samhällets tillkortakommanden i försöket att nå människor med helt diversifierade typer av behov.

Idén att nå gravt handikappade människor som annars inte hade möjligheter att ta till sig av den för gemene man givna litteraturen fick vid millenniumskiftet vidgade vyer då regeringen föreslog (RP 1999/2000:86) att det skulle utvecklas *ett informationssamhälle för alla*.

I och med dessa viktiga inslag i det kulturpolitiska livet fick förhållandet mellan sändaren och mottagaren en viss vändning och det finns därför anledning att tala om ett pedagogiskt perspektiv i skapandet av de lättlästa texterna som mycket väl kan vara till hjälp att nå de diversifierade syftena och målgrupperna. Som exempel vill jag ta fram följande text

som Lundberg och Reichenberg (2008) från Specialpedagogiska skolmyndigheten skrev och som jag ser som ett sätt att poängtera det pedagogiska perspektivets befintlighet i skapandet av LL-texter:

En elev med lässvårigheter kan beskrivas som en inaktiv inlärare, som håller fast vid ett och samma stereotypa arbetssätt och inte aktivt ställer sig frågor inför texten eller försöker relatera det nya materialet till det han/hon redan vet. En aktiv läsning förutsätter att man på något sätt är medveten om de egna tankeprocesserna, den egna inläringen. En sådan medvetenhet som också kallas *metakognition*, innebär att man kan ställa diagnos på sig själv under läsningen, att man vet när man förstår och inte förstår, så att man kan utveckla olika alternativa strategier och t ex anpassa lästempot till uppgiftens art och textens karaktär. (Lundberg och Reichenberg 2008:35)

Kan en LL-text hjälpa en elev att bli medveten om sin egen förståelse på det sättet som författarna beskriver då har vi tagit ett betydligt steg in till ett didaktiskt och inlärningsvänligt arbetssätt.

Enligt min mening är det kompensatoriska och det emancipatoriska i pedagogiken kopplade till varandra då LL-texterna i ett första skede hjälper människor till att uppfylla behovet att ta till sig det som delges i texterna för att sedan så småningom bli en friare och självständigare människa och kunna ta egna beslut och initiativ.

5 Presentation av det empiriska arbetet

Förändringsprocessen från originaltext (O-text) till lättläst text (LL-text) sker både på det kvantitativa och också det kvalitativa planet. I det empiriska arbetet gäller att kunna observera båda för att se i vilken mån de påverkar utgången och hur de bidrar till förändringarna mot det önskade resultatet. Vi skulle kunna tänka oss att ett någorlunda harmoniskt samspel mellan båda nivåerna kunde leda till att texten uppfyllde sitt syfte, d.v.s. att öka läsarnas intresse och engagemang och att delge den information som är nödvändig inom varje given genre.

För att kunna ta del av dessa förändringar har jag först beräknat läsbarhetsindex på samtliga 4 texter, d.v.s. både de autentiska och de lättlästa versionerna av *Hemsöborna* (H-texterna) och *Årsredovisning* (Å-texterna) och jämfört de olika talen med varandra. Observationer kring textmassa, meningslängd och antalet långa ord har varit övervägande då dessa visade skillnader mellan de olika texttyperna som jag ansåg vara viktiga i förändringsprocessen.

Sedan har jag vidare tittat på textkaraktärsförändringar som väsentligt kunde påverka förhållandet mellan sändaren (uppdragsgivaren, textproducenten eller författaren) och mottagaren (den tilltänkta textläsaren). Relevansen av detta förhållande ser jag genom att se författaren och läsaren i en dialog med varandra där språkanvändningen och stilen avgör resultatet i samtalet. Där har jag tagit hänsyn till informationsmängden och detaljrikedomen, ålderdomliga språkformer och uttryck, talbeskrivningar, siffror och jämförande procenttal samt stilkaraktären d.v.s. hur det formella planet ter sig vad gäller dels tilltal, dels syntax.

5.1 Kvantitativt (*LIX-tal bilaga 5*)

Något som är uppenbart är att de omskrivna LL-texterna har blivit kortare och att textmassan avsevärt har minskat. När det gäller *Hemsöborna* har den lättlästa texten kommit att bli 190 meningar lång mot originaltextens hela 394. Det ger en minskning med hela 52 %. Motsvarande siffror i *Årsredovisningen* blev 28 meningar mot 58 i originalversionen vilket också motsvarar 52 % minskning.

Tittar man däremot på meningslängden skiljer den sig ganska mycket mellan texttyperna. *Hemsöbornas* genomsnittliga meningslängd i originaltexten som är på lite drygt 21 ord per mening blev i LL-texten knappt 8 ord per mening vilket ger en minskning med hela 62 % medan *Årsredovisningens* lite dryga 15 ord per mening bara blev knappa 14 ord per mening i LL-versionen vilket ger en minskning på bara cirka 9 %. Detta kan tyda på att om-

skrivningsstrategierna har varit annorlunda med de olika texterna vilket kan i första hand bero på att texterna tillhör olika genrer.

Det är också värt att observera att LL-författarna till en viss del har bemödat sig om att reducera andelen långa ord. Hemsöbornas ursprungliga 18,4% blev till 16,7% medan Årsredovisningens 38,2 % blev till 29,6 % vilket gav en minskning med 1,7 % respektive 8,6 %. Den stora skillnaden kan antyda en större vilja att komma ifrån det fackmässiga språk som oftast präglar årsredovisningstexter.

Tittar man sedan på textmängden så kan man direkt se att Hemsöbornas 8291 ord i O-texten blev till endast 1491 i LL-versionen vilket gav en minskning med hela 82 %. Eftersom det är svårt att tänka sig att en sådan avsevärd minskning inte medför kvalitetsmässigt viktiga förändringar i innehållet tar jag upp detta i den kvalitativa analysen lite längre fram i arbetet (se avsnitt 5.2). Textmängden i Årsredovisningen minskade med 56 % från 880 ord till 385. Det är också en avsevärd minskning då mer än hälften av textmassan har tagits bort. Vad detta kan återspegla för informativt kvalitativa förändringar återkommer vi därför till i nästa avsnitt också.

Vad gäller läsbarheten kan vi efter de föregående siffrorna redan observera förändringar. Hemsöbornas O-text var redan klassad som lättläst med ett resultat på LIX 39. Jag skulle knappt kunna tänka mig att August Strindberg har gjort detta med flit. Det är snarare så att det ligger i hans stil som författare att skriva på den nivån. LL-textens version gav däremot ett resultat på LIX 25 som gör att den klassas som mycket lättläst och det kan vi absolut se som författarens medvetna syfte. Minskningen motsvarar 36 % medan minskningen från Årsredovisningens O-text till LL-text bara motsvarar 19 %, från LIX 53 (medelsvår) till LIX 43 (lättläst) vilket skulle kunna peka på något större svårigheter att skriva ”ner” en faktatext än en ren litterär text då faktatexten är i många situationer bunden till just faktauttryck som oftast är svåra att omskriva på ett lättbegripligt sätt.

5.2 Kvalitativt

Något som också kan sägas vara uppenbart, i det här fallet på den kvalitativa nivån, är att i båda texttyperna väljer författaren att ta bort en hel del information som ändå kan vara mer eller mindre viktig för läsarnas helhetsuppfattning.

När det gäller den litterära texten kan vi observera att rad 3 till rad 15 i originaltexten (se bilaga 1) helt försummas i den lättlästa texten (se bilaga 2). Likaså är det med texten mellan raderna 25 och 42. Just under dessa rader beskrivs en viktig del av arbetet som ge-

nomförs av folket på gården då så mycket annat skulle göras på vägen samt en beskrivning av hur resan hem skulle te sig.

Dessutom beskrivs Carlssons personlighet detaljerat fram till just ankomsten till gården (rad 16-22) vilket i den lättlästa texten reduceras till ”Sjölivet var något helt nytt för Carlsson, och han frågade om allt.” (rad 8-9). Omgivningen spelar en stor roll i författarens ögon vilket inte riktigt kommer fram i den lättlästa versionen. Vid ankomsten står det i originaltexten:

Så smackade ekan in i ett sund och fick lä, så att man måste ta ner och ro. Och snart inkomna i ett nytt sund sågo de ett ljus lysa ut från en stuga inne mellan alar och tallar. (...) Byrackan gav skall och en lykta syntes röra sig uppe vid stugan. (rad 40-42 och 46)

I omskrivningen valde författaren att ta bort den kausala bisatsen, en konsekvent för-
enklad ordföljd samt de alternativa, slopade verbkongruenserna:

Så kom de in i en vik och såg ett ljus lysa ut från en stuga. En hund skällde och en lykta vandrade mellan träden. (rad 10-11)

Det här är representativt för en genomgående författarstrategi i omskrivningen. Det är naturligtvis alltid lättare att läsa meningar med rak ordföljd och utan underordnade satser. Det som läsaren delvis kanske förlorar är möjligheterna att se orsak och samband.

Enligt Reichenberg (2000) avkodar en läsare explicit textinformation och kombinerar den med sin kunskap om ordens betydelser, språkliga restriktioner och sin allmänna kunskap om innehållet i texten. Den nya informationen måste kunna identifieras och sättas i samband med den som läsaren redan har fått tidigare för att få en mental föreställning om textens innehåll. Det här är bara möjligt genom att kunna se orsakssambanden och också läsa mellan raderna (Reichenberg 2000:48).

En årsredovisning brukar vara en text som innehåller övervägande fackord som för den tänkta oinvidiga läsaren kan kännas betungande. Som exempel i O-texten (se bilaga 3) kan vi observera underrubriker som innehåller ord som *sammanfattning*, *avstämning*, *balanskrav*, *framtidsbedömning* och *generationsperspektiv*. I vårt fall har vi att göra med en nätpublicerad text och vad gäller strategier för omskrivningen så har författaren här valt att först och främst påkalla läsarens uppmärksamhet genom att reducera hela texten till 2 stycken med 2 underrubriker i form av satser med korrelerat tidssamband, *Så gick 2011* och *Så*

gör vi 2012. Ordet *årsredovisning* förekommer en gång i vardera text men som huvudrubrik valde författaren att i LL-texten direkt tilltala läsaren med anförandet *Dina skattepengar*. Läsaren blir *du* samtidigt som kommunen blir *vi*. Kommunikationen blir på det sättet mer personlig och läsaren kan känna sig mer delaktig i en sorts dialog med kommunen istället för att bli inmatad med en massa, många gånger ofattbar information.

En mängd procenttal och många siffror har fallit bort i LL-texten och det har gjorts ett mer vardagsrelaterat ordval i förklaringarna där *svångrem*, *osthyvel* och *spenderbyxor* (rad 21-23) utnyttjas som en genväg till förståelsen av vad besparingar, nedskärningar och investeringar går ut på. Det talas om *förlust* (rad 10) som ett alternativ till O-textens *underskott* (rad 3) och det talas om att *budgeten präglas av en viss oro* (rad 30 och 39) som en omskrivning av innebörden i O-textens termer som bl. a. *ekonomisk belastning* (rad 28), *kostnadsminskningar* (rad 65), *upplåning utöver det årliga kassaflöde* (rad 67 och 68).

5.3 Sammanfattningsvis

En gemensam nämnare för båda texttyper har med säkerhet varit en väsentlig reduktion av textmassan. Kvantitativt sett har LL-texterna fått lägre LIX-tal vilket verkar ha varit ett medvetet drag från författarnas sida. Den litterära texten har borttrövats en hel del beskrivningar kring miljön och huvudpersonens personliga egenskaper. Ordföljden har förenklats och långa ord har undvikits. Den faktabärande textens författare har valt att ta bort en del siffror och procenttal och dessutom använts sig av en lexikografisk repertoar som läsaren kan uppfatta som mer ”jordnära”.

Författarna har velat närma sig läsarna på ett modernare sätt genom att å ena sidan, i den litterära lättlästa texten överge åldersmässiga språkformer och uttryck till förmån för nuvarande former, å andra sidan, i den faktabärande lättlästa texten använda sig av en stil som ter sig mer personlig som alternativ till det mer torra och opersonliga som faktatexter vanligtvis använder sig av.

De förändringar som den litterära texten har fått skulle kunna tänkas få ett resultat som kunde leda läsaren till en mer ytlig förståelse av händelserna då så mycket information har fallit bort från originaltexten, medan de förändringar som den faktabärande texten har fått kan tänkas leda läsaren närmare den faktiska bilden av kommunens ekonomiska situation.

6 Testresultat

Redovisningen av testresultatet vill jag börja med att ha en genomgång av de olika läs-förståelsemoment som respondentgrupperna har fått gå igenom. I fortsättningen och för att göra det lättare för läsarna att förstå tabellerna kommer grupperna med svenskt ursprung att kallas för (S)-grupper och grupperna med annat ursprung att kallas för (A)-grupper. Årsredovisnings texter kommer att betecknas ÅO för originalversionen och ÅLL för den bearbetade lättlästa versionen medan Hemsöbornas texter kommer att kallas för HO när det gäller originalversionen och HLL när den lättlästa versionen refereras.

Eftersom grupperna har läst texterna korsvis så att inte alla har behövt läsa alla textversionerna, presenteras först resultaten för grupp 1 och grupp 4 då båda grupper har fått läsa samma textversioner av båda texttyper, d.v.s. HO-texten och ÅLL-texten och sedan presenteras resultaten för grupperna 2 och 3 då de har fått läsa de motsvarande versionerna d.v.s. HLL-texten och ÅO-texten.

Svarsresultaten i samtliga tabeller är redovisade i decimaltal där 1.0 motsvarar 100 %. Eftersom varje grupp utformades av 5 respondenter har varje individ i respondentgrupperna motsvarat 20 %. Därmed har varje fråga fått det procenttal som motsvarar antal rätt svar per individ. Det innebär att om en fråga har svarats rätt av samtliga 5 respondenter så har den frågan fått 100 % som resultat.

För att kunna jämföra varje grupps resultat mot ett genomsnitt så har *tabell 1* och *tabell 2* ett beräknat snitt på varje texttyp som betecknas Snitt HO, Snitt ÅLL under grupp 1 + 4 samt Snitt ÅO respektive Snitt HLL under grupp 2 + 3. På samma sätt har de genomsnittliga resultaten sammanställts i *tabell 3* där differentierade snitt för varje texttyp och grupp, ett snitt för båda H-texterna samt båda Å-texterna presenteras.

Slutligen presenteras i *tabell 4* en sammanställning av svaren på frågorna 5 och 6 för varje grupp och texttyp där varje individ också har motsvarat 20 %. Det innebär att om en viss fråga har svarats av samtliga vid samma svarsalternativ då blir dess resultat motsvarande 1.0, d.v.s. 100 %.

Tabell 1- Resultat i rättsvarsprocent på fråga 1 till fråga 4 i både Hemsöborna i originaltext (HO) och Årsredovisningen i bearbetad text (ÅLL) för en av grupperna med svenskt ursprung (S) och en av grupperna med annat ursprung (A). (1.0 = 100 %)

Fråga nr.	Grupp 1 (S)			Grupp 4 (A)			Grupp 1 + 4	
	HO-text	ÅLL-text		HO-text	ÅLL-text		Snitt HO	Snitt ÅLL
1	0.4	0.2		0.4	0.6		0.4	0.4
2	0.8	1.0		0.8	1.0		0.8	1.0
3	0.8	0.4		1.0	0.2		0.9	0.3
4	0.4	0.6		0.6	0.8		0.5	0.7

Tabell 2- Resultat i rättsvarsprocent på fråga 1 till fråga 4 i både Årsredovisningen i originaltext (ÅO) och Hemsöborna i bearbetad (HLL) text för den andra av gruppen med annat ursprung (A) och den andra gruppen med svenskt ursprung (S). (1.0 = 100 %)

Fråga nr.	Grupp 2 (A)			Grupp 3 (S)			Grupp 2 + 3	
	ÅO-text	HLL-text		ÅO-text	HLL-text		Snitt ÅO	Snitt HLL
1	0.6	0.6		0.4	1.0		0.5	0.8
2	0.0	0.6		0.0	1.0		0.0	0.8
3	0.6	0.4		0.2	1.0		0.4	0.7
4	0.4	0.2		0.6	0.8		0.5	0.5

Tabell 3- Sammanställning av genomsnittresultat i rättsvarsprocent på fråga 1 till fråga 4 i samtliga grupper och samtliga texter samt genomsnittresultat för båda texttyperna i båda versionerna. (1.0 = 100%)

	grupp 1 (S)	grupp 4 (A)	grupp 3 (S)	grupp 2 (A)		Snitt
snitt	HO 0.6	HO 0.7	ÅO 0.3	ÅO 0.4		
					H-texter	0.675
snitt	ÅLL 0.55	ÅLL 0.65	HLL 0.95	HLL 0.45	Å-texter	0.475

I *tabell 1* och *tabell 2* kan vi se att resultaten har förvånansvärt varit till fördel för (A)-gruppen i båda typer av texter. I *tabell 3* kan vi se att den enda texten där (S)-gruppen mer eller mindre har varit överlägsen är HLL-texten där i genomsnitt 95 % av svaren har varit rätt. Tittar vi däremot på HO-texten för (S)-gruppens del där resultatet är 60 % så skulle vi kunna säga att det ändå kan vara svårt även för dem att läsa äldre texter med ålderdomliga ord och uttryck. Det kanske är så att svenskar föredrar att läsa den lättlästa varianten trots allt. Att (A)-gruppen fick bättre resultat i denna text är förvånande men det kan också röra sig om en tillfällighet vid just det här testet. En annan orsak kan vara att (A)-gruppen har

ansträngt sig mer för att få bästa möjliga resultat i testet samtidigt som (S)-gruppen var mer avslappnade och kanske trodde sig kunna det bättre än de egentligen gjorde⁴.

Generellt sett kan vi observera att Å-texterna fick sämre resultat överlag. Efter eget tycke skulle jag vilja påstå att det beror på att det är tråkigare och mindre attraktivt att läsa en informativ och faktabärande text än en litterär text och det kan vara en av orsakerna till det sämre resultatet. Detta kan jag understryka genom att anmärka att ÅO-texten dessutom fick det sämsta resultatet av alla (30 %) just hos (S)-gruppen följt av resultatet för samma text (40 %) hos (A)-gruppen. Återigen är resultatet bättre för (A)-grupperna än för (S)-grupperna och det kanske återigen understryker engagemanget hos dem med annat ursprung. Ytterligare en observation som bekräftar detta är svarsprocenten där (A)-grupp 4 har fått 100 % rätt på fråga nummer 3 i HO-texten där de har 20 % högre resultat än (S)-grupp 2.

Den fråga som fick sämst resultat av alla (fråga 2 i grupp 2 + 3) tillhör ÅO-texten vilket inte är så förvånande då vi redan har konstaterat att just Å-texterna generellt sett fick sämre resultat än H-texterna. Den frågan fick för övrigt inga rätta svar i någon av grupperna medan samma fråga i ÅLL-texten fick 100 % rätt svar i båda grupperna. Det bekräftar tankarna om att vi står inför svårigheter i O-texten som väsentligt kan underlättas i LL-texten.

Som jag skrev i metodkapitlet så tillåter det här materialet inte dra några generella slutsatser men om vi tittar på de observationer som jag har gjort så skulle jag ändå kunna säga att det uppdagas en viss tveksamhet kring LL-texternas tänkta effekt hos ex. invandrare och lässvaga människor. Det kanske är ändå så att ett större engagemang i läsningen av originaltexter, åtminstone vad gäller litterära sådana, ger både språkmässigt och förståelsemässigt bättre resultat.

Det resultat som visar sig i testet är inte det förväntade då jag trodde att (S)-grupperna överlag skulle prestera bättre än (A)-grupperna. Det visar sig att i större delen av undersökningen förutom i en av textformerna, d.v.s. HLL-texten så var det (A)-grupperna som gjorde bäst ifrån sig. Om detta nu beror på den avslappnade attityden hos (S)-grupperna, på den ansträngning som (A)-grupperna såg sig tvungna att ge ifrån sig, eller på båda delar, är svårt att fastställa och återstår att se. En större undersökning skulle möjligen kunna ge ett närmare svar på den frågan. Det återkommer jag till vid slutet av uppsatsen, under diskussion och slutsatser.

---

⁴ Utnyttjandet av tiden som jag inte har antecknat men ändå ganska noga observerat talar uppenbarligen för den observationen då svenskarna i överlag har använt sig av den minsta möjliga tiden för att genomföra uppgiften. Det handlar ändå till största delen om folk med någon form av akademiska studier eller högskolestudier.

Tabell 4- Sammanställning av de olika (S)- och (A)-gruppernas svar på fråga 5-*Hur svårt var det att läsa och förstå texten?* och fråga 6-*Kan du tänka dig att läsa textens originala version?* (1.0 = 100 %)

Grupp 1 (S)		HO-text			
Fråga nr.	Extremt svårt	Mycket svårt	Svårt	Något svårt	Inte svårt
5		0.2	0.6	0.2	
	Ja, absolut	Ja	Kanske	Nej	Vet inte
6	0.2	0.4	0.2		0.2

Grupp 4 (A)		HO-text			
Fråga nr.	Extremt svårt	Mycket svårt	Svårt	Något svårt	Inte svårt
5		0.2	0.4	0.4	
	Ja, absolut	Ja	Kanske	Nej	Vet inte
6	0.2	0.6	0.2		

Grupp 1 (S)		ÅLL-text			
Fråga nr.	Extremt svårt	Mycket svårt	Svårt	Något svårt	Inte svårt
5			0.4	0.2	0.4
	Ja, absolut	Ja	Kanske	Nej	Vet inte
6	0.2	0.2	0.2	0.4	

Grupp 4 (A)		ÅLL-text			
Fråga nr.	Extremt svårt	Mycket svårt	Svårt	Något svårt	Inte svårt
5				0.4	0.6
	Ja, absolut	Ja	Kanske	Nej	Vet inte
6	0.2	0.2		0.4	0.2

Grupp 2 (A)		HLL-text			
Fråga nr.	Extremt svårt	Mycket svårt	Svårt	Något svårt	Inte svårt
5			0.6	0.4	
	Ja, absolut	Ja	Kanske	Nej	Vet inte
6	0.4		0.4	0.2	

Grupp 3 (S)		HLL-text			
Fråga nr.	Extremt svårt	Mycket svårt	Svårt	Något svårt	Inte svårt
5					1.0
	Ja, absolut	Ja	Kanske	Nej	Vet inte
6	0.4	0.4	0.2		

Grupp 2 (A)		ÅO-text			
Fråga nr.	Extremt svårt	Mycket svårt	Svårt	Något svårt	Inte svårt
5	0.4	0.4	0.2		
	Ja, absolut	Ja	Kanske	Nej	Vet inte
6		0.2	0.4	0.4	

Grupp 3 (S)		ÅO-text			
Fråga nr.	Extremt svårt	Mycket svårt	Svårt	Något svårt	Inte svårt
5		0.2	0.4	0.2	0.2
	Ja, absolut	Ja	Kanske	Nej	Vet inte
6	0.4	0.4			0.2

Vad gäller attitydförändringar är det riktigt svårt att få grepp om tendenserna. Svaren är rätt spridda över nästan hela fältet och det tycks vara så att de flesta kan tänka sig läsa den andra varianten av texten, vare sig det är en O-text eller en LL-text.

En något klar tendens är ändå att tveksamhet inför att läsa ÅO-texten efter att ha läst LL-texten är ganska uppenbar och om än något mindre så finns den tveksamheten också i det omvända förhållandet. Ännu en bekräftelse av mina känslor inför skillnaden mellan en litterär och en faktatext och en ytterligare förklaring på det sämsta resultatet som just Å-texterna fick.

Känslorna inför svårighetsgraderna i läsningen återspeglar det också. Varför resultatet blev som det blev bekräftas av hela 80 % av läsarna i (S)-gruppen som tyckte att ÅO-texten var mellan något svår och mycket svår att läsa medan 100 % av läsarna i (A)-gruppen tyckte att samma text var mellan extremt svår och svår. När det gäller ÅLL-texten tyckte 60 % av (S)-gruppen att den var mellan svår och något svår medan motsvarande procenttal i (A)-gruppen tyckte att den inte var svår. Båda grupperna var ganska överens om svårighetsgraden på HO-texten då samtliga svar hamnar inom ett avstånd mellan mycket svår och något svår medan HLL-texten verkade överlägset inte svår att läsa för (S)-gruppen då 100 % sva-

rade så medan (A)-gruppen svarade 100 % inom ramen för svår och något svår. Det bekräftar överlägsenheten i svarsprocentenheter som gruppen med svenskt ursprung hade i resultatet.

7 Diskussion och slutsatser

Syftet med det här arbetet har varit att ta ett steg närmare en helhetsbild på vad LL-verksamhet innebär, d.v.s. LL-textens uppkomst och funktion. Med en helhetsbild har jag menat en bild som innehåller flera olika perspektiv: ett historiskt, ett nutida, ett sändar- och ett mottagarperspektiv.

Jag har också velat fastställa det viktiga med den pedagogiska aspekten av textskapande då det enligt mig är en av delarna som förenar sändaren och mottagaren i ett och samma syfte, nämligen att läsaren ska kunna ta till sig innehållet i texten på ett meningsfullt och kunskapsgivande sätt. Vad jag ser här är kanske en motsägelse mellan medel och mål eller ”ett pedagogiskt dilemma” som måste lösas. I enlighet med Qvarsell (1995) menar jag att ge och ta-situationen måste ske på samma nivå, där sändaren erkänner likavärde i mottagaren och inte agerar i manipulerande syfte utan med en kunskapsteoretisk bas som kan leda till frigörelse för den mottagande individen (Qvarsell 1995:58-59). Om textens karaktär måste förändras för att nå ett sådant syfte eller om det kanske inte behövs återstår att se. Valet är beroende av de varierande målgrupperna och de olika syftena.

Handikappkonceptet har spelat en stor roll från allra första början för LL-verksamheten och när handikapputredningen från 1991 gjorde att synen på konceptet grundligt reviderades så anser jag att det är ett viktigt skäl till att också utvidga synen på verksamheten i förhållande till målgruppen. Därför har jag vågat påstå att termen handikapp i vissa fall kan vara missvisande. Vidare skulle jag vilja lägga fram att om vi tar hänsyn till att handikapp ligger på samhällets sida och dess tillkortakommanden i försöket att nå fram olika målgrupper så kan det vara så att brist på tid också innefattas av just den tankegången. Eftersom ordet *behov* är omdiskuterat och man gärna skulle vilja använda ordet *utvecklingsuppgift* i stället (Qvarsell 1995:56-57), tycker jag att de som berövas tid, d.v.s. de människor som i sina yrkesliv inte disponerar den tid som skulle kunna ge dem möjlighet att läsa omfattande texter och ge mervärde åt sina kunskaper, också ska räknas in som en målgrupp. Kanske andra typer av åtgärder än just LL-texter är det som hjälper i det här fallet.

Vidare har jag tittat på förhållandet mellan då och nu inom LL-verksamhetens utveckling. För att kunna göra det har jag gjort en teorigenomgång som sträcker sig från slutet av 1970-talet till 2008. Här vill jag gärna slå ett slag för en omvärdering av LL-verksamheten p.g.a. att målgruppsdiskussionen kan, enligt Wännström (1995:a:68-69) fortsätta i oändlighet när särställning vid läsning och läsförståelse kommer till tals.

Slutligen har jag i ett litet empiriskt material sammanställt ett resultat för att göra observationer kring vad tendenserna kan tänkas vara när både människor med svenskt och med annat ursprung läser både originaltexter och bearbetade texter. Texterna har varit av både litterär och faktabärande art för att göra observationerna i en vidare mening samt reflektera över en mer samtida form av LL-verksamheten där inte bara (fin)kulturen tas till vara.

Förändringsprocessen från originaltext till bearbetad text sker alltid både på det kvantitativa planet och också det kvalitativa planet. Textförkortningar har varit uppenbara och en minskning av textmassan medför oftast att en del information faller bort. Bortfallet kan ibland tänkas vara ett nödvändigt ont som i fallet med årsredovisningstexten där resultatet visar att den lättlästa tenderar att få läsaren att förstå innehållet något bättre. Men när det gäller den litterära texten kan det vara tveksamt då en stor del av helhetsbilden i berättelsen också faller bort och därmed kanske en del av förtjusningen i läsningen som gör att läsaren fäster sig vid innehållet.

När det gäller förändringar i attityd och läsförståelse hos mina respondenter och vilka tendenserna kan vara vad gäller läsintresse så har det som jag redan diskuterat inledningsvis varit svårt att fastställa hur det ser ut. Några generella slutsatser går det inte att dra. Men jag kan ändå säga att LL-verksamheten även kan vara till nytta för läsvana grupper som inte tycks ha den tid som krävs att läsa omfattande texter.

Vidare och som en återkoppling till teorigenomgången då det kunde bekräftas att det minst har funnits två läger i frågan om LL-verksamhetens befintlighet och syfte, tror jag att det kan vara tveksamt för vissa grupper av lässvaga människor att läsa lättlästa texter. Enligt min tolkning vid det här tillfället skulle resultatet kunna ge motsatta effekter (Wennström 1995b:272). Jag skulle också kunna tänka mig att det ur pedagogisk synpunkt kunde ge bättre resultat att använda sig av originaltexter (eller autentiska texter) i SFI och YSV sammanhang och på så sätt låta läsarna få arbeta något hårdare med ett något mer komplext men icke desto mindre givande språk.

8 Förslag till vidare studier

Det här arbetet har egentligen inte tillåtit mig dra några generella slutsatser p.g.a. att antalet respondenter inte har varit av den kaliber som krävs för att kunna göra det och att det utrymmesmässigt inte heller har varit möjligt att gå ännu djupare i textanalysen.

Ett nästa steg skulle kunna vara att mångdubbla antalet respondenter och använda sig av tiden som en ytterligare faktor i analysen. Andra faktorer som skolgång och vistelsetid i Sverige för (A)-grupperna och utbildningsbakgrund för (S)-grupperna är ytterligare möjliga att använda sig av för att inte tala om åldern där förutsättningarna för yngre människor alltid är annorlunda än för de äldre. Det kunde också vara på sin plats att i testet också ställa frågor kring respondenternas läsvanor och läsintresse.

Texter är en viktig del av vårt liv och hur de kommer till sin rätt beror utan tvekan på hur de är framställda. Därför kan det också vara på sin plats att försöka göra en mer djupgående analys av de valda texterna, oavsett om de är tänkta att upplysa, förklara, undervisa eller underhålla.

Avslutningsvis skulle jag vilja säga att enligt vad Lundberg och Reichenberg (2008) bekräftar så kan man alltså inte mekaniskt välja texter som är anpassade till en viss grupp (Lundberg och Reichenberg 2008:26). Om själva Specialpedagogiska skolmyndigheten inser att det förhåller sig på det här sättet och även om det inte kan anses vara ristat i sten, så skulle jag vilja påstå att det absolut är värt att utveckla undersökningen kring målgruppsdefinitionen och funktionaliteten inom LL-verksamheten.

Referenser

- Fredriksson, Inger, 2000: Med lättläst i tiden. Inledande kapitel i *Läsglädje med lättläst*, red. Birgitt Flinck s. 7-22. Lund: BTJ-serien 245, 6:e omarbetade upplagan.
- Freire, Paulo, 1970: *Pedagogy of the oppressed*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Habermas, Jürgen, 1981: *The theory of communicative action*. London: Heinemann.
- Johannesson, Lena, 1995: Att läsa mellan raderna och se mellan fingrarna, i *Den olydiga boken, om lättläst-bokens kommunikativa rum*, red. Lena Johannesson och Birgitta Qvarsell, s. 7-22. Linköping: Linköpings universitet.
- Lundberg, Ingvar och Monica Reichenberg, 2008: *Vad är lättläst?*, Specialpedagogiska skolmyndigheten. [http://www.spsm.se:80/PageFiles/4882/Vad är lättläst.pdf](http://www.spsm.se:80/PageFiles/4882/Vad%20%C3%A4r%20l%C3%A4ttl%C3%A4st.pdf) (2012-10-01).
- Reichenberg, Monica, 2000: *Röst och kausalitet i lärobokstexter. En studie av elevers förståelse av olika textversioner*. Göteborg: Göteborgs studies in aducational sciences 149. ACTA Universitatis Gothoburgensis.
- RP 1999/2000:86: Regeringens proposition. *Ett informationssamhälle för alla*. <http://www.regeringen.se/content/1/c4/21/80/bf3285d6.pdf> (2012-10-01).
- RP 2005/06:2: Regeringens proposition. *Bästa språket. En samlad svensk språkpolitik*. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/05/07/61/d32f62b5.pdf> (2012-10-01)
- SOU 1976:20: Handikapputrednings slutbetänkande, 1976: *En kultur åt alla*. Statens Offentliga Utredningar.
- SOU 1991:46: Handikapputredningens huvudbetänkande, 1991: *Handikapp – Välfärd – Rättvisa*. Statens Offentliga Utredningar.
- SOU 2004:103: LSS Särskilt personligt stöd, *Betänkande av LSS- och hjälpmedelsutredningen*, 2004: Statens Offentliga Utredningar.
- Sundin, Maria, 2007: *Lättläst-så funkar det*, Stockholm: Jure Förlag AB.
- Svensson, Jan, 1995: Den diskursiva texten. I *Medietexter och medietolkningar. Läsningen av massmediala texter. En antologi*, red. Claes-Göran Holmberg och Jan Svensson s. 163-186. Nora: Nya Doxa, Barnes & Nobel.
- Wennström, Karin, 1995a: Lättläst-boken och en vision om kultur åt alla. I *Den olydiga boken, om lättläst - bokens kommunikativa rum*, red. Lena Johannesson och Birgitta Qvarsell s. 65-81. Linköping: Tema Kommunikation, Linköpings universitet.

Wennström, Karin, 1995b: *Å andras vägnar. LL-boken som litteratur-, kultur- och handikappolitiskt experiment. En kommunikationsstudie*. Linköping: Linköping Studies in Arts and Science 131. Linköpings universitet.

Bilagor

Bilaga 1

Hemsöborna O

FÖRSTA KAPITLET

Carlsson går in i tjänsten och befinnes vara en spelfågel

Han kom som ett yrväder en aprilafon och hade ett höganäskrus i en svångrem om halsen. Clara och Lotten voro inne med sköt-ekan att hämta honom på Dalarö brygga; men det dröjde evigheter, innan de kommo i båt. De skulle till handelsman och ha en tunna tjära och på abereket och hämta gråsalva åt grisen, och så skulle de på posten och få ett frimärke, och så skulle de ner till Fia Lövström i Kroken och låna tuppen mot ett halvpund småtärna till notbygget, och sist hade de hamnat på gästgivaregården, där Carlsson bjudit på kaffe med dopp. Och så kommo de äntligen i båt, men Carlsson ville styra, och det kunde han inte, för han hade aldrig sett en råseglare förr, och därför skrek han, att de skulle hissa focken, som inte fanr.s.

Och på tullbryggan stodo lotsar och vaktmästare och grinade åt manövern, när ekan gick över stag och länsade ner åt Saltsäcken.

-Hörru, du har håll i båten, skrek en lotslärling genom vinden; -stopp till! stopp till! och medan Carlsson tittade efter hålen, hade Clara knuffat undan honom och tagit roret, och med årorna lyckades Lotten få ekan opp i vinden igen, så att nu strök det ner åt Aspösund med god gång.

Carlsson var en liten fyrkantig värmländing med blå ögon och näsa krokig som en syskonhake. Livlig, lekfull och nyfiken var han, men sjöaffärerna förstod han inte alls, och han var också kallad ut till Hemsö för att ta hand om åker och kreatur, som ingen annan ville ta befattning med, sedan gubben Flod gått ur livet och änkan satt ensam vid gården.

Men när Carlsson nu ville börja pumpa flickorna om ställningar och förhållanden, så fick han riktiga skärkarlssvar:

-Ja si, det *vet* jag inte! Ja si, det kan jag *inte* säga! Ja si, det vet jag *rakt* inte.

25 Så dem blev han inte klok på!

Ekan plaskade fram mellan holmar och skär, medan alfågeln gackade bakom kobbarne och orren spelade inne i granskogen; det gick över fjärdar och strömmar tills mörkret föll och stjärnorna tågade opp. Då bar det av ut på stora vattnet, där Huvudskärsfyren blinkade. Och ibland strök man förbi en ruskprick, 30 ibland ett vitt sjömärke, som såg ut som ett spöke; än lyste kvarliggande snödrivor som lärt på bleke, än döko skötvakare upp ur det svarta vattnet och skrapade mot kölen, när ekan gick över dem; en yrvaken trut skrämde upp från sin kobbe och tutade liv i tärnor och måsar, som gjorde larm, värre än hin håle, och längst ut, där stjärnorna gingo ner i sjön, syntes ett rött och ett grönt öga aven stor ångare, som 35 släpade fram en lång rad runda ljus, utsläppta genom salongsventilerna.

Allt var nytt för Carlsson och han frågade om allt; och nu fick han svar, så många, att han kände sig tydligt vara kommen på främmande mark.

"Han var oppe från land", vilket ville säga ungefär detsamma som att inför stadsbon vara från landet.

40 Så smackade ekan in i ett sund och fick lä, så att man måste ta ner och ro. Och snart inkomna i ett nytt sund sågo de ett ljus lysa ut från en stuga inne mellan alar och tallar.

-Nu ä vi hemma, sa Clara och båten sköt in i en smal vik, där en ränna var

huggen genom vassen, vilken rasslade mot båtsudorna, och väckte en lekgädda, som gått och spekulerat kring en stångkrok.

Byrackan gav skall och en lykta syntes röra sig uppe vid stugan.

Ekan blev emellertid fastgjord vid broändan och urlastningen började. Seglet rullades på råt, masten togs ur, och stagen virades med tågnålarne omkring. Tjærtunnan trullades i land, och byttor, krus, korgar, knyten lågo snart på bron.

50 Carlsson tittade sig omkring i halvskymningen och såg idel nya och ovanliga ting. Utanför bron låg sumpkistan med sitt hivspel, och utmed brons långsida gick ett räckle, som var fullhängt med vakare, fästor, draggar, sänkor, linor, långrevvar, krok, och på broplankorna stodo strömmings trummor, tråg, tinor, kar, bunkar, långrevslådor; vid brohuvudet låg en sjöbod fullhängd med vettar, till havsskytte
65 uppstoppade ejdrar, prackor, svärtor, knipor, och under taksågget lågo på hållare segel och master, årar, båtshakar, rortullar, öskar, isbillar, lakklubbor. Och på land stodo gistgårdar med strömmingsskötar, så stora som de största kyrkfönster, flundernät med maskor, som man kunde få armen i, abborrgarn, nybyggda och vita -
60 två rader klykstör, och på dem hängde stora bordnoten. Och längst upp i gången kom nu lyktan och kastade sitt sken på sandgången, som gnistrade av musselskal och torkade fiskgälar och i noten blänkte kvarblivna strömmingsfjäll som rimfrost i spindelnät. Men lyktan lyste också på ett gammalt gumansikte, som tycktes torkat av blåst, och på ett par små vänliga ögon, som krumpit ihop vid spiselden. Och
65 framför gumman kom hundrackan, en raggig best, som kunde gå lika bra i sjön som på land.

-Nå, ä ni hemma nu, kära hjärtans, hälsade gumman, och har ni gossen med er?

-Jo, här ä vi, och här ä Carlsson, ska moster se! svarte Clara. Gumman torkade sin högra hand på förklädet och räckte den åt drängen.

70 -Välkommen då, Carlsson, och må han trivs hos oss. Har ni fått med kaffet och sockret, Flickor, och seglena är inne i bo'n? Så, kom då opp, så ska ni väl ha er något att äta.

Och sällskapet tågade upp för backen, Carlsson tyst, nyfiken, i väntan att få reda på hur hans liv skulle ställa sig på den nya platsen.

75 Det brann eld i spiseln inne i stugan och det vita slagbordet hade en ren duk på; och på duken stod en brännvinsflaska hopsnörd mittpå som ett timglas, och runt kring henne Gustavsbergsskoppar med rosor och förgätmigej; en nybakad bulle och skörtorkade skorpar, en smörtallrik, sockerskål och gräddkanna fullbordade uppdukningen, som Carlsson fann rikemansaktig och som han ej väntat sig så
80 långt bortom all ära och redlighet. Men stugan själv såg inte heller dålig ut, när han mönstrade henne i det flammande skenet från spiseln, som korsade sig mot talgljusets i mässingsstaken och lyste i mahognychiffonjens något suddiga polityr, speglade sig i väggklockans lackerade fodral och mässingspendel, gnistrade i silverinläggningarne på de långa fågelbössornas damascheradepipor och ritade upp de för-
85 gyllda bokstäverna på ryggarne av postillor, psalmböcker, almanackor och bondepraktikor.

-Stig fram, Carlsson, bjöd gumman, och Carlsson, som var en nyare tids barn, sprang verkligen inte ut på logen, utan steg genast fram och satte sig på en bänksoffa, under det flickorna ordnade med hans kista, som kom ut i köket, vilket
90 låg på andra sidan farstun.

Gumman häktade av kaffepannan och lade i klarskinnet; krokade på igen och gav henne ett litet kok samt förnyade bjudningen, denna gång med tillägg, att Carlsson skulle sitta ner vid bordet.

Drängen satt och rullade mössan och passade på vindkastan, hur han
95 skulle ställa sina segel, för det var alldeles tydligt, att han beslutat sig för att stå väl

med vederbörande, men som han inte visste ännu, om gumman var av den sorten som tålde att man pratade, vågade han inte slå opp språklådan med detsamma, förän han hade hört var landet låg.

-Det var en rasande rar chiffonje, det där, tog han till och fingrade på
100 mässingsrosorna.

-Hm! sa gumman, men det är inte så mycket i henne.

-Hå, det vet jag visst det, smickrade Carlsson på och trädde in lillfingret i nyckelhålet till klaffen; där är nog moltum, där!

-Ja, det fanns väl en skilling där förr, när hon kom hem från auktion, men
105 Floden skulle i jorden, och Gusten på exesisen, och så har det ingen reda varit mer på gårn. Och så tog de sta och byggde nya stugan, som ingen nytta var till, och så gick det undan för undan. Lagg i sockret nu, Carlsson, och drick en kopp kaffe.

-Ska jag börja, jag? krusade drängen.

-Ja, efter ingen ann är hemma, svarade gumman. Den välsignade gossen
110 är ute på sjön med n och så tar han Norman med sig, så det blir aldrig något uträt-tat. Bara de kan komma ut och klå efter en fågel, så låter de kreatur och fiske gå över styr, och ser Carlsson, det är därför hån har kommit hit för att styra till rätta; och därför ska han hålla sig liksom lite för mer och ha ett öga på gossarne. Vill han inte ta en skorpa, Carlsson?

115 -Ja, se moster, är det så att jag ska vara liksom för mer, så att de andra iystra på mig, då ska det också vara ordning, och då ska jag ha ett ryggstöd, för jag känner gossarne, när man ska vara du och gemen med dem, tog Carlsson sitt landfäste, när han kände var han var hemma. Vad sjöaffärderna anbelangar, så lägger jag mig inte i dem, för dem känner jag inte, men på land, där är jag hos mig, och
120 där vill jag råda.

-Ja, det där ska vi ordna om i morgon, då ha vi söndag och få språka vid dagsljus. Nu ska Carlsson ta en halv, så får han gå och lägga sig sedan.

Gumman slog i en påtår, och Carlsson tog timglaset och lät det rinna till en dryg fjärdedel i koppen. Och sedan han druckit en slurk, kände han sig benägen att
125 uppta det fallna samtalet, som berört honom ytterst angenämt. Men gumman hade rest sig för att pyssla i spisen, flickorna rände ut och in, och rackan gav skall på gården, så att uppmärksamheten drogs utåt.

-Så, nu ha vi gossarne hemma, sade gumman.

Och nu hördes röster utanför och rasslet av klackjärn emot bergkn.allarna,
130 och mellan balsaminerna i fönstret såg Carlsson ute i månskenet två manshamnar med bösspipor uppöver axlarne och packningar på ryggarne.

Rackan skällde i farstun, och straxt öppnades dörren till stugan.

In kom nu klivande sonen i sjöstövlar och stortröja; och med den lycklige jägarens säkra stolthet slängde han jaktväskan och en knippa ejder på bordet vid
135 dörren.

-God afton, mor, där har du kött! hälsade han utan att ännu märka den nykomne.

-God afton, Gusten. Ni har varit borta länge, hälsade gumman igen, under det hon kastade en ofrivilligt belåten blick på de praktfulla ejderhanarna i deras
140 kolsvarta och kritvita dräkter med de rosenfärgade bröstet och de sjögröna nackarna. -Ni har haft gott skytte, ser jag. Nå, se här ha vi Carlsson nu, som vi ha väntat!

Sonen kastade en forskande blick ur sina små, vassa ögon, som halvskymdes av ljusröda ögonhår, och ändrade genast min, som, ifrån att ha varit öp-
145 pen, blev blyg.

-God afton, Carlsson, sade han kort och skyggt.

-God afton själv, svarte drängen och anslog en ledig ton, färdig att bli överlägsen så fort han fått den unge mannen klar för sig.

Gusten tog högsätesplatsen med armbågen på fönsterbrädet och lät mo-
150 dern ge sig en kopp kaffe, i vilken han genast lade brännvin, och drack, under det
han i smyg betraktade Carlsson, som tagit fåglarne och undersökt dem.

-Det är präktiga djur, de här, sa Carlsson och klämde dem över bröstet för
att känna, om de voro feta. Han är en snäll skytt, kan jag se, för skotten sitter på
rätta stället.

155 Gusten svarade med ett listigt grin, för han hörde genast, att drängen inte
förstod skytte, då han berömde skott, som satts in medfjärs och gjort fåglarne
odugliga till vettar.

Men Carlsson gick på oförfärat och pratade, berömde skälskinnsväskorna,
prisade n och gjorde sig så liten som möjligt, så okunnig om sjösakerna som han
160 verkligen var, och mer till.

-Var har du gjort av Norman? frågade nu gumman, som började bli söm-
nig.

-Han håller på att bära opp grejorna i boden, svarte Gusten, men han
kommer väl snart.

-Och Rundqvist har redan lagt sig, nå, det är på tiden också, och Carlsson
165 kan vara trött, som har varit ute och färdats. Jag ska visa honom till rätta var han
ska ligga, om han följer med.

Carlsson ville gärna stanna kvar och se timglaset rinna ur, men antyd-
ningarne voro för öppna, att han längre skulle våga fresta. Och gumman följde ho-
nom ut i köket, men kom strax in igen till sonen, som genast återtagit sin frimo-
170 diga min.

-Nå, vad tycker du om honom? frågade gumman; han ser mig rejäl och
villig ut.

-N-eej! drog Gusten ut sitt svar. Tro' inte den, mamma, han pratar skyt,
den hålen!

175 -Å, så du säger; han kan vara ordentlig ändå, fast han är språksam.

-Tro mig du, mamma, det är en spelfågel, som vi få dras hårt med, innan
vi bli fri från honom. Men det gör inget, det; han ska få arbeta för maten, och inte
ska han komma mig för när, inte. Ja, si, du tror aldrig vad jag säger, men du får väl
se, du får väl se! Och så ångrar du dig, när det är för sent! Hur var det inte med
180 garnla Rundqvisten! I-Ian var också mör i mun, men i ryggen var han lenare ändå,
och så fick vi hanka me'n, och nu lär vi ha honom till döddagar. Såna där hymlare,
som ä kringa i mun, är bara stora i grötfatet. Tro du mig!

-Ja si, Gusten, du är som far din; aldrig tro folk om gott och begära orim-
ligheter sen! Rundqvisten är inte någon sjökarl, utan oppe ifrån land också; men
185 han kan så mycket, som andra inte kan; och sjökarlar få vi aldrig mer, för de gå till
fiottan och tullen och lotsverket, så hit kommer bara landsfolk. Ja, ser du, man får
ta vad man får.

-Ja, det vet en nog, att ingen vill tjäna mer, utan alla ska gå till kronan,
och hitut samlas allt skrap oppe ifrån land. Inte må en tro, att något ordentligt folk
190 drar ut i skären, som inte har sina orsaker, och därför säger jag som förr: se opp
med ögon!

-Ja du, Gusten, du skulle se opp med ögonen, återtog gumman, och hålla
reda på ditt, för det blir ditt alltsammans ändå, och du skulle vara hemma och inte
ligga på sjön jämt och samt och åtminstingen inte ta folket från arbete, som du gör.

Gusten plockade på en av ejdrarne och svarte:

195 -Åja, mor, men du tycker nog om att få stek på bordet, när det vankats
salt fläsk och torrisk hela vintern, så det ska du inte tala på. Och för resten, så, jag
går inte på krogen, jag, och något ska en ha att roga sig med. Mat ha vi ju, så det
räcker, och lite pengar på banken med, och gården ruttnar inte; vill han brinna, så
kan han få det, efter som han är brandförsäkrad.

200

-Ja, inte ruttnar gån, det vet en nog, men allting annat faller sönder; gärs-
gårdarne ska lagas, dikena ska tas opp, log taket multnar, så det dryper in på krea-
turena; inte en bro är hel, båtarne är sköra som fnöske, nätena ska lett as och
mjölkällarn skulle täckas. Ock-ock-ock, det är så mycket som skulle göras och
aldrig blir gjort. Men nu ska vi väl se till, om inte det kan bli av ändå, efter som vi
205 ha fått en enkom till att ordna me't, och få se om inte Carlsson är mannen till' et.

- Nå, så lät'en göra't då! snäste Gusten och reste med handen sitt kortsnaggiga hår
på ända, så det stod som spik. Se där är Norman! Kom och ta en halv nu, Norman!

Norman, en liten bred vithårig, med vita gryende mustascher och blåa
ögon, kom nu in i stugan och slog sig ner hos jaktkamraten, sedan han hälsat
210 gurnman. Och när de båda hjältarne tagit fram sina lerpipor ur västfickorna och
stoppat med svarta ankaret, började de på jägarvis, vid en kaffehalva, gå igenom,
skott för skott, alla sina bragder ute i havsbandet. Och fåglarne undersöktes med
fingrarna i skottsåren, och haglen räknades, oavgjorda träffar förhandlades, och
nya planer till andra utflykter uppkastades.

215 Emellertid hade Carlsson kommit ut i köket för att få sitt natthärbärge.

Det var en ryggåsstuga och såg ut som en skuta med kölen i vädret, flytande på
lasten, bestående av allt världens gods. Högst upp under den sotade takåsen häng-
de garn och fiskredskap på bjälkarne; därunder voro bräder och båtbord stuvade
till torkning; lin- och hamphärvor, draggar, smidesjärn, lökknippor, talgljus, mat-
220 säcksskrin; på en tvärbalk lågo nystoppade vettar i en lång rad; på en annan voro
fårskinn kastade; från en tredje dinglade sjöstövlar, sticktröjor, linnen, skjortor och
strumpor; och mellan balkarne gingo brödspett med hålkakor, käppar med ålskinn,
störar med långrevar och) stångkrok.

Vad gavelfönstret stod matbordet av omålat trä, och vid väggarne tre ut-
225 dragssoffor, bäddade och med ganska rena, men grova lakan.

I en av dessa hade gumman anvisat Carlsson en plats och, sedan hon av-
lägsnat sig med ljuset, lämnat den nykomne i skymningen, som endast svagt upp-
lystes av glöden från spisen och en kort månstrimma, som lagt sig på golvet kluven
och rutad av fönstrets post och spröjsar. Av blygsamhetsskäl bestods intet ljus vid
230 sänggången, då flickorna också hade sina sovplatser i köket, och Carlsson började
avklädseln i skumrasket, Han fick av rocken och stövlarna, tog uret ur västfickan
för att dra upp det vid skenet av kolelden i spiseln. Han hade satt nyckeln i hålet
och började vrیدا med något ovan hand, ty klockan var endast i gång om sönda-
garne och vid högtidliga tillfällen, då han hörde en djup knarrande stämma stiga
235 upp från sängkläderna:

-Nej, si fan har klocka också!

Carlsson rök till, tittade ner och såg i glödskenet ett lurvigt huvud med ett
par pliriga ögon upphängt på stödet av två håriga armar.

-Angår det dej, du? svarade han för att inte vara svarslös.

240 -Angången ringer de i körkan, fast jag aldrig går dit! svarte huvet.

-Fast, sitter du fast, så ska jag slå ett ämbar vatten på'n, högg Carlsson
igen.

-Det var inte så dumt sagt det där, häftade den andra. Men det var en schangtil karl
i alla fall, som har saffian i stövelhalsarna.

-Jo, jag skulle tro det, och galoscher har han också, om han sätter till!

245 -Nej, Jessus, har han galoscher också; då kan han bestämt bju' på en sup!

-Ja, det kan han också, om det gäller, svarade Carlsson avgjort och gick
efter höganäskruset. Var så god och håll till godo.

Han tog ur korken, drack en klunk och räckte över kruset.

-Nå, Gud signe honom, jag tror rent av det är brännvin. Så, gutår och väl-
250 kornmen till bys! Nu säger jag du till dig, Carlsson, och du kallar mig tokiga Run-
dqvist, för så heter jag mest.

Och så kröp han under täcket.

Carlsson klädde emellertid av sig och kröp i säng, sedan han hängt sin klocka på saltskäppan och ställt stövlarna mitt på golvet, så att de röda safian-
255 skilarna skulle synas utåt. Det var tyst i stugan och endast Rundqvist hördes snörfla bort vid spisen. Carlsson låg vaken och tänkte på framtiden; som en spik satt gummans ord i huvet, om att han skulle vara liksom förmer än de andra och att han skulle sätta gårdsbruket på fötter. Omkring den spiken värkte och bulnade det, och det var som om han skulle ha fått en växt i huvet. Han låg och tänkte på
260 mahognychiffonjen och sonens röda hår och misstänksamma ögon. Han såg sig gå med en stor knippa nycklar på en stålring och skramla med dem i byxlommen, och så kommer någon och ber om pengar, och så lyfter han på förskinnnet, skakar på högra benet, sticker ner handen i fickan och känner nycklarna mot låret; och så plockar han på knippan, som när man reder drev, och när han fått fatt i den minsta
265 nyckeln, som går till klaffen, sticker han in den i nyckelhålet, alldeles som med lillfingret i aftons, men nyckelhålet, som sett ut som ett öga med en ögonsten i, blir runt och stort och svart som en bössmyning och över andra ändan av pipan ser han sonens röda sarvöga sikta skarpt, lömskt, som om han ville försvara sitt guld. Det gick i köksdörren och Carlsson röcks upp ur sin halvslummer. Mitt på golvet,
270 dit månrutorna flyttat sig, stodo två vitklädda kroppar, som snart dykte ner i en säng, vilken knarkade ett väldigt tag som en båt mot en rankig brygga, och så levde det i lakan och fnissades, tills det blev tyst.

-God natt, små flickor, hördes Rundqvists slocknande röst. Dröra om mig, så är ni snälla.

275 -Jo, det brydde vi oss allt om, svarade Lotten.

-Tyst, svara inte den otäcken, varnade Clara.

-Ni är - så snälla - så! Om jag bara kunde vara så snäll - som - ni! - suckade Rundqvist. Ja, Herre Gud, man blir gammal och så får man inte sin vilja fram längre, och då är det bara skräp med livet. God natt med er, barn, och akta er för
280 Carlsson, för han har klocka och saffiansstövlar! Ja, Carlsson, han är lycklig han! Lyckan kommer, lyckan går, lycklig den som flickan får. - Va ligger ni och fnissar för där hona! - Hör nu, Carlsson, kan jag inte få en sup till, det är så rysligt kallt här bortnast, för det drar från spisen.

-Nej, nu får du inget mer, för nu ska jag sova, snäste Carlsson, som blivit
285 störd i sina drömmar om framtiden, i vilka varken förekommo vin eller flickor, och som redan satt sig in i sin ställning som "förmer".

Det blev tyst igen, och endast dova ljud från jägarnes historier trängde genom de båda dörrarne och däremellan nattvindens sakta ryckande i spjället.

Carlsson lade igen ögonen och hörde i slumren Lottens halvhöga stämma läsa ut-
290 antill något, som han först inte kunde fatta, men som småningom släpade fram i en enda lång ramsa, ur vilken han urskilde: och inledossickeifrestelse, utanfrällossifrånondo, tyriketär-. ditt, ochmaktenochhärlighetenievighetamen. God natt, Clara! Sov gott!

Och så snarkade det om en liten stund från flickornas säng, men Run-
295 dqvist drog timmerstockar så fönstrena skallrade, antingen det nu var på lek eller allvar. Men Carlsson låg halvvakn och visste inte själv, om han var vaken eller sov, förrän han kände täcket lyftas och en knubbig och svettig kropp krypa ner vid sin sida.

-Det är bara Norman! hörde han en inställsam röst bredvid sig och förstod, att det var drängen, han skulle ha till sängkamrat.

300 -Jaså, det är skytten, som är hemkommen, knarrade Rundqvists rostiga bas. Och jag trodde det var Calle som var ute att skjuta på lördagsafton.

-Du kan visst skjuta du, Rundqvist, som ingen bössa har kvar, fräste Norman av.

-Kan jag inte? tog gubben opp, för att inte förlora sista ordet. Jag kan
305 skjuta svartstarrar med rovbössa, jag, och det mellan lakan ändå.

-Har ni släckt elden? avbröt gummans välvilliga stämma genom dörren
utifrån farstun.

-Javars! svarade korus.

-God natt med er då!

310 -God natt, moster!

Och så drogos långa suckar, och så pustades, flåsades och snusades,
tills snarkningarne voro igång.

Men Carlsson låg ännu halvvaken en stund och räknade fönsterrutorna
för att bli sanndrömmad.

Bilaga 2

Hemsöborna LL

Kapitel 1

En aprilafton kom han till Dalarö brygga. Pigorna på Hemsö, Clara och Lotten, hämtade honom med ekan.

Carlsson var en liten livlig, fyrkantig värmlänning med blå ögon och krokig näsa. Han hade fått arbete på Hemsö för att ta hand om jordbruket, sedan den 5 gamle husbonden Flod hade dött.

Ekan plaskade fram mellan holmar och skär. De seglade över vattnen tills mörkret föll och stjärnorna visade sig. En fyr blinkade. Måsar skrek. Vid horisonten syntes ljuset från en ångare. Sjölivet var något helt nytt för Carlsson, och han frågade om allt.

10 Så kom de in i en vik och såg ett ljus lysa ut från en stuga. En hund skällde och en lykta vandrade mellan träden.

-Nu är vi hemma, sa Clara.

De gjorde fast ekan vid bryggan och lastade ur korgar, paket och en tjär-
15 vänliga ögon. Lyktan kom gående ner till dem. Den lyste upp ansiktet på en gumma med

-Nå, är ni hemma nu, kära hjärtans, hälsade gumman. Har ni gossen med er?

-Jo, här är vi och här är Carlsson, svarade Clara.

Gumman torkade sin högra hand på förklädet och sträckte fram den åt
20 drängen.

-Välkommen då, Carlsson. Hoppas ni ska trivas hos oss. Kom upp, så ska ni få något att äta.

Det brann en eld i spisen inne i stugan och en ren, vit duk låg på bordet. På duken stod en brännvinsflaska, kaffekoppar med rosor på, en nybakad bulle,
25 smör, socker och grädde. I ljuset från elden såg Carlsson mahogny chiffonjen, väggklockan, de långa fågelbössorna och de vackra böckerna. Han hade inte väntat sig en sådan rikedom här ute på landet.

-Stig fram, Carlsson, bjöd gumman.

Carlsson satte sig i soffan.

30 -Ska jag börja, jag? sa han.

-Ja, eftersom ingen annan är hemma. Min son, Gusten, är ute på sjön tillsammans med drängen Norman. Gusten är alltid ute på sjön och jagar fågel. Han vill inte arbeta med jorden och djuren. Det är därför Carlsson har kommit hit, för att få ordning på gården.

35 Hunden skällde utanför.

-Så, nu har vi gossen hemma, sa gumman. Dörren öppnades och sonen kom in, klädd i sjöstövlar och stortröja. Han slängde stolt några sjöfåglar på bordet. Så såg han Carlsson och hälsade blygt:

-God afton, Carlsson

40 -Godafton själv, svarade Carlsson.

Han lyfte upp en fågel och undersökte den.

-Det är fina djur, det här, sa han. Gusten är en bra skytt, ser jag, för skottet sitter på rätt ställe.

Gusten log. Han hörde att Carlsson inte förstod skytte, för skottet satt helt fel i fågeln.

45 Carlsson pratade och pratade. Till slut sa gumman:

-Carlsson måste vara trött. Jag ska visa var han ska ligga.

Carlsson ville gärna stanna uppe längre, men han vågade inte protestera. Madam Flod följde honom ut i köket och visade var han skulle sova.

När hon kom tillbaka, frågade hon Gusten:

50 -Nå, vad tycker du om honom? Han verkar väl vara en duktig karl?
-Nej, tro inte på honom. Han pratar för mycket, svarade sonen.
-Du är som din far. Han trodde aldrig gott om någon människa. - Jag säger bara: se upp för den mannen!
-Du talar illa om Carlsson, men se på dig själv. Du sköter inte om gården.

55 Du är bara ute och jagar och fiskar. Därför behöver jag Carlsson. Han ska nog få ordning på gården.
-Nå, då ska han få jobba ordentligt, fräste Gusten.
Inne i köket stod tre utdragssoffor. Carlsson klädde av sig, drog upp klockan och lade sig i den ena soffan. I den andra soffan låg den gamle drängen

60 Rundqvist.
-Jaså, har du klocka? sa Rundqvist. Och så fina stövlar! Då kan du väl bjuda på en sup?
-Javisst. Varsågod.
Carlsson bjöd på en sup. Sedan lade han sig igen. Han höll på att somna,

65 när dörren öppnades. De två pigorna kom in och lade sig i den tredje soffan.
-Godnatt små flickor, sa Rundqvist. Dröm om mig så är ni snälla!
Carlsson låg och hörde flickornas kvällsbön. Rundqvist hade somnat och låg och snarkade.
Då kom drängen Norman in och lade sig bredvid Carlsson i soffan. Rund-

70 dqvist vaknade och frågade:
-Sköt du någon liten fågel? Eller sköt du någon liten flicka?
-Tyst, du som inte kan skjuta någonting längre, svarade Norman .
-Har ni släckt elden? ropade gumman utanför dörren.
-Javisst, godnatt moster, svarade alla.

Bilaga 3

Årsredovisning O

Årsredovisning 2011

Sammanfattning 2011

- Kommunen redovisar ett positivt resultat för 2011 med 71 mnkr. Överskottet är hänförligt till finansförvaltningen, bl a högre kommunalskatt och bättre finansnetto.
- Verksamheten redovisar underskott med 23 mnkr beroende på framför allt stort underskott inom vård-och omsorgsnämnden.
- 5 • Investeringsnivån uppgick till 266 mnkr vilket är 240 mnkr lägre än budget.
  - Upplåning har skett med 130 mnkr för finansiering av investeringar.
  - Kommunens finansiella mål för god ekonomisk hushållning är uppfyllt.
  - Av verksamhetsmålen, inklusive mål för miljö och personal uppfylldes 75 % vilket är en försämring jämfört med 2010 då 84 % av målen uppfylldes.
- 10 • Sjukfrånvaron minskade under året med 0,3 procentenheter och uppgick vid 2011 års utgång till 6,2 %. De långa sjukfallen har minskat med 25 % jämfört med samma tidpunkt 2010.
  - Koncernen Östersunds kommun redovisade ett årsresultat uppgående till 205 mnkr (-151).

Avstämning mot finansiella nyckeltal i budget

- 15 I budget för 2010 finns ett antal finansiella nyckeltal/mått m m redovisade. Nedan anges uppfyllelsen av nyckeltalen enligt bokslutet för 2010.

Sammanfattning av finansiell analys

Resultat och kapacitet:

Under 2011 tog kommunens löpande driftverksamhet inklusive avskrivningar och finansnetto i anspråk 97 % av skatteintäkter och generella statsbidrag.

- 20 Nettoinvesteringarna 2011 uppgick till 266 mnkr.

Självfinansieringsgraden uppgick till 75 procent.

Den långfristiga betalningsberedskapen, soliditeten, inklusive anvarsförbindelse avseende pensioner, har försämrats jämfört med 2010 och ligger på 30 %.

Risk och kontroll:

- 25 Den finansiella beredskapen på kort sikt, är i likhet med föregående år relativt svag. Som en reserv för tillfälliga betalningstoppar finns en kontokredit på 300 mnkr.

Pensionskassan ska säkerställa att kommande utbetalningar från anvarsförbindelsen inte ska bli någon ekonomisk belastning på kommunens ekonomi.

- 30 Borgensåtagandena uppgår till totalt 1 669 mnkr, varav merparten, 1 350 mnkr (1 227) avser kommunens egna företag. Under året har inget infriande av börgen skett. Några omedelbara risker för ytterligare infrianden bedöms i nuläget inte finnas för kommunens borgensåtaganden.

Balanskrav och god ekonomisk Hushållning

Det redovisade resultatet för 2011, 71 mnkr, innebär att kommunen klarade det lagstadgade balanskravet.

- 35 Det innebär även att resultatmålet för god ekonomisk hushållning, utifrån de krav som gällde fram till 2010, också uppnåddes. Detta mått krävde ett resultat som motsvarar 2 % av skatteintäkter och statsbidrag, vilket för 2011 innebär ett positivt

resultat på 59 mnkr. I budget för 2011 anges emellertid inget resultatmått för god ekonomisk hushållning. Detta med anledning av de
40 osäkra utsikterna för skatteintäkternas utveckling som rådde när budgeten upprättades.

Framtidsbedömning

Långsamt mot bättre tider, generellt sett

Den ekonomiska utvecklingen har varit ytterligt svag under slutet av 2011 i stora delar av Europa. Den svaga utvecklingen har bidragit till ett påtagligt fall i svensk
45 export och industriproduktion. Den svenska ekonomin uttryckt i form av BNP utveckling krympte med 1,1 procent i kvartalstakt under fjolårets sista kvartal.

Riksbanken skriver i kommentarer till reporäntebeslutet i februari 2012 att Sverige nu går in i en period av mycket lägre tillväxt än vad vi varit vana vid de senaste åren.

Det finns gott om så kallade "lediga resurser" på arbetsmarknaden, och arbetslös-
50 heten kommer med anledning av ovanstående därför att stiga något. Lägre sysselsättning håller tillbaka skatteunderlaget, men faktorer som ökade pensioner verkar i motsatt riktning. Sammantaget kan det innebära att skatteunderlagets nivå 2013 kommer att befinna sig "mellan att det inte beräknas

öka nämnvärt till att bli något högre" jämfört med vad vi tidigare räknade med.

55 Sambandet kan i korthet beskrivas så här: Omvärlden påverkar svensk ekonomi - vilket påverkar sysselsättningen/arbetslösheten - vilken påverkar skatteunderlaget.

Skatteunderlaget i landet bedöms minska jämfört med tidigare prognoser. Hur skatteunderlaget utvecklas i vår kommun är osäkert, det är i stor utsträckning avhängigt sysselsättningsläget, som enligt senaste mätning trots allt

60 förbättrats mot föregående år om än marginellt.

I genomsnitt har Östersund under de senaste åren haft ca 1 % sämre skatteutveckling per år än riket. I den gällande budgeten och flerårsplanen kommer skatteintäkterna också enligt senaste prognos att försämrats något.

Kommunen har budgeterat ett resultat enligt vad god ekonomisk hushållning krä-
65 ver. Det innebär att kommunen måste genomföra kostnadsminskningar med ca 45 Mkr för år 2012.

Den antagna investeringsnivån kommer att kräva upplåning utöver det årliga kassaflöde som skapas av årets resultat inklusive avskrivningsmedel. Räntekostnaderna kommer att bli en belastning på kommande års resultat.

70 Ökad upplåning medför ökade räntekostnader varför ett resultat i enlighet med ekonomisk god hushållning måste eftersträvas.

Generationsperspektiv– god ekonomisk hushållning

Den senaste femårsperioden har kommunen haft en stark ekonomi. De sammanlagda resultaten uppgår till 396 mnkr. God ekonomisk hushållning, vilket för kommunen har definierats som ett resultat på minst 55 mnkr, har uppnåtts alla år.

75 För att klara den ökade belastning som sker i kommunens ekonomi när utbetalningar för pensioner intjänade före 1998 kulminerar avsattes 433 mnkr i bokslut 2010.

I enlighet med kommunfullmäktiges beslut har pensionsmedlen bokförts som anläggningstillgång som förvaltas i enlighet med speciellt framtaget placeringsreglemente.

80 Den finansiella förvaltningen av pensionskapitalet startade 2011 och pensionsmedien uppgår i december 2011 till 441 mnkr. Pensionskapitalet tillsammans med en real avkastning ska säkerställa utbetalningar från ansvarsförbindelsen.

Utifrån ett generationsperspektiv ska således pensionsåtagandet inte bli en belastning på kommande generationer.

85 Kommunkoncernens resultat 2011 visar att kommunen har en väl fungerande styrning. Kommunens modell för ekonomi- och verksamhetsstyrning förbättrar möjligheten till analys av produktivitet och måluppfyllelse. Styrmodellen integrerar ekonomistyrning med miljö- och kvalitetsstyrning och ska förbättra möjligheterna att bedriva kommunal verksamhet på ett kostnadseffektivt och ändamålsenligt sätt.

Bilaga 4

Årsredovisning LL

Dina skattepengar

Så gick 2011

Vi gick in i 2011 medan finanskrisen förmörkade framtidsutsikterna.

I budgeten för 2011 hade vi räknat med rätt tuffa tider med låg tillväxt och ökad arbetslöshet, vilket borde påverka skatteintäkterna.

Men arbetsmarknaden överraskade positivt, vilket gjorde att skatteintäkterna blev
5 runt fyrtio miljoner högre än förväntat.

Så från att ha haft en relativt sett svag budget, med ett beräknat resultat på runt 30 miljoner, så blev det slutliga resultatet 71 miljoner kronor, och det trots att Vård- och omsorgsnämnden gick med ett underskott på hela 37 miljoner.

Om inte skatteintäkterna ökat hade alltså kommunen förmodligen gått med 7 mil-
10 joner kronor i förlust.

Årsredovisningen visar att Vård- och omsorgsnämndens underskott är den största avvikelser från budgeten. Viktigaste orsaken till underskottet finns inom hemtjänsten, där antalet personer som behöver mycket vård och omsorg har ökat. Det har införts flera olika system för att effektivisera verksamheten, men det
15 har tagit längre tid än beräknat att sänka kostnaderna.

Samtidigt har antalet personer som behöver vård och omsorg ökat.

Inför 2012 har Vård- och omsorg fått ökat anslag med drygt 60 miljoner i budget, till nästan 1,1 miljarder kronor. Det tros motsvara verksamhetens behov under året.

Samtidigt har politikerna strålkastarljuset på Vård- och omsorgsnämndens eko-
20 nomi. Den ska följas noggrant framöver.

Så gör vi 2012

I budgetsammanhang brukar man använda ord som svångrem, osthyvel och spenderbyxor för att beskriva en budgets karaktär. Är budgeten för 2012 en svångremsbudget eller har politikerna tagit på spenderbyxorna?

Ett korrekt svar är nog att vi använder en osthyvel på de flesta verksamheterna,
25 utom inom vård och omsorg, samt inom skolor och förskolor. Dessa båda områden får mer pengar 2012, jämfört med budgeten 2011.

Osthyveln har skurit tjockare och tunnare skivor i följande verksamheter:

- Socialtjänsten/Individ och familjeomsorgen.
- Gymnasieskolan (Färre elever ger lägre budgetram. Gymnasieskolan ska anpassa
30 organisationen till färre elever).

- Kultur och fritid.

- Miljö- och samhällsnämnden som har hand om gator- och vägar, plan- och byggnadsväsende, miljö- och hälsoskydd.
- Kommunstyrelsen.

35 Nej, några välfyllda spenderbyxor märks inte i budgeten 2012 och det beror till viss del på vetskapen om att befolkningsutvecklingen var negativ under 2011.

Vi blev totalt 43 medborgare färre i kommunen.

Och färre medborgare betyder mindre skatteintäkter. Budgeten för 2012 präglas av en viss oro för att den negativa trenden kan hålla i sig under året.

Bilaga 5

Lix-resultat

Beräkning - Hemsöborna O

Antal meningar (M): 394
Antal ord (O): 8291
Antal ord med fler än 6 tecken (L): 1524
Genomsnittlig meningslängd ($L_m = O / M$): 21,04
Andel långa ord ($L_o = L / O * 100$): 18,38
Läsbarhetsindex ($LIX = L_m + L_o$): 39

Beräkning - Hemsöborna LL

Antal meningar (M): 190
Antal ord (O): 1491
Antal ord med fler än 6 tecken (L): 249
Genomsnittlig meningslängd ($L_m = O / M$): 7,85
Andel långa ord ($L_o = L / O * 100$): 16,7
Läsbarhetsindex ($LIX = L_m + L_o$): 25

Beräkning - Årsredovisning O

Antal meningar (M): 58
Antal ord (O): 880
Antal ord med fler än 6 tecken (L): 336
Genomsnittlig meningslängd ($L_m = O / M$): 15,17
Andel långa ord ($L_o = L / O * 100$): 38,18
Läsbarhetsindex ($LIX = L_m + L_o$): 53

Beräkning - Årsredovisning LL

Antal meningar (M): 28
Antal ord (O): 385
Antal ord med fler än 6 tecken (L): 114
Genomsnittlig meningslängd ($L_m = O / M$): 13,75
Andel långa ord ($L_o = L / O * 100$): 29,61
Läsbarhetsindex ($LIX = L_m + L_o$): 43

Tolkning

< 30	Mycket lättläst, barnböcker
30 - 40	Lättläst, skönlitteratur, populärtidningar
40 - 50	Medelsvår, normal tidningstext
50 - 60	Svår, normalt värde för officiella texter
> 60	Mycket svår, byråkratsvenska

Bilaga 6

Svarsblankett för Hemsöborna O

Ursprung: svenskt annat

Instruktion: Läs igenom hela texten först och svara på frågorna sedan. Ringa in det rätta svaret för varje fråga. Endast ett svar är rätt i varje fråga. *Observera att frågorna följer inte texten.*

Fråga 1: Med vilket medel och när kom Carlsson till sitt nya arbete?

- a) Carlsson kom till sitt nya arbete med ångbåt en eftermiddag till sommaren.
- b) Carlsson kom till sitt nya arbete med segelbåt mitt på dagen i april.
- c) Carlsson kom till sitt nya arbete en kväll till våren med någon typ av båt.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 2: Vad tyckte Gusten om Carlsson när han pratade med fru Flod?

- a) Han tyckte att Carlsson verkade som född för uppgiften.
- b) Han tyckte att Carlsson var för pratsam och att han skulle få arbeta mycket.
- c) Han tyckte att Carlsson inte skulle klara av att göra vad han skulle göra.
- d) Svaret framgår inte av texten..

Fråga 3: Vad skulle Carlsson göra och varför skulle han göra det?

- a) Carlsson skulle sköta om huset och vara till allmän hjälpreda eftersom fru Flod inte kunde själv.
- b) Carlsson skulle lära sig nya bondesysslor och vara till hjälp vid behov.
- c) Carlsson skulle sköta marken och djuren efter husbondens död.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 4: Vad hade Gusten för tankar om situationen när han diskuterade med fru Flod?

- a) Han tyckte att fru Flod behövde honom även om han inte gjorde vad husbonden gjorde.
- b) Han tyckte att fru Flod ville ha mat på bordet på de svåra vintrarna och att hon fick den av honom.
- c) Han tyckte att gården fungerade i vilket fall som helst.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 5: Hur svårt var det att läsa och förstå texten?

- a)Extremt svårt
- b)Mycket svårt
- c)Svårt
- d)Något svårt
- e)Inte svårt

Fråga 6: Kan du tänka dig att läsa textens lättlästa version istället?

- a)Ja, absolut
- b)Ja
- c)Kanske
- d)Nej
- e)Vet inte

Bilaga 7

Svarsblankett för Hemsöborna LL

Ursprung: svenskt annat

Instruktion: Läs igenom hela texten först och svara på frågorna sedan. Ringa in det rätta svaret för varje fråga. Endast ett svar är rätt i varje fråga. *Observera att frågorna följer inte texten.*

Fråga 1: Med vilket medel och när kom Carlsson till sitt nya arbete?

- a) Carlsson kom till sitt nya arbete med ångbåt en eftermiddag till sommaren.
- b) Carlsson kom till sitt nya arbete med segelbåt mitt på dagen i april.
- c) Carlsson kom till sitt nya arbete en kväll till våren med någon typ av båt.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 2: Vad tyckte Gusten om Carlsson när han pratade med fru Flod?

- a) Han tyckte att Carlsson verkade som född för uppgiften.
- b) Han tyckte att Carlsson var för pratsam och att han skulle få arbeta mycket.
- c) Han tyckte att Carlsson inte skulle klara av att göra vad han skulle göra.
- d) Svaret framgår inte av texten..

Fråga 3: Vad skulle Carlsson göra och varför skulle han göra det?

- a) Carlsson skulle sköta om huset och vara till allmän hjälpreda eftersom fru Flod inte kunde själv.
- b) Carlsson skulle lära sig nya bondesysslor och vara till hjälp vid behov.
- c) Carlsson skulle sköta marken och djuren efter husbondens död.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 4: Vad hade Gusten för tankar om situationen när han diskuterade med fru Flod?

- a) Han tyckte att fru Flod behövde honom även om han inte gjorde vad husbonden gjorde.
- b) Han tyckte att fru Flod ville ha mat på bordet på de svåra vintrarna och att hon fick den av honom.
- c) Han tyckte att gården fungerade i vilket fall som helst.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 5: Hur svårt var det att läsa och förstå texten?

- a)Extremt svårt
- b)Mycket svårt
- c)Svårt
- d)Något svårt
- e)Inte svårt

Fråga 6: Kan du tänka dig att läsa textens originala version?

- a)Ja, absolut
- b)Ja
- c)Kanske
- d)Nej
- e)Vet inte

Bilaga 8

Svarsblankett för Årsredovisning O

Ursprung: svenskt annat

Instruktion: Läs igenom hela texten först och svara på frågorna sedan. Ringa in det rätta svaret för varje fråga. Endast ett svar är rätt i varje fråga. *Observera att frågorna följer inte texten.*

Fråga 1: Hur var kommunens ekonomi i förhållande till det som man trodde under 2010?

- a) Kommunens ekonomi var som väntat och fick ökade inkomster i förhållande till året före.
- b) Kommunens ekonomi var oväntat bra trots finanskrisens mörka tal.
- c) Kommunens ekonomi gick bättre än väntat då skatteinkomsterna ökade jämfört med 2010.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 2: Vilken del av ekonomin var resultatmässigt den sämsta och varför?

- a) Vården och Omsorgen gick med förlust på grund av att fler människor behövde mer hjälp.
- b) Skatteinkomsterna minskade på grund av att arbetslösheten ökade.
- c) Vården och Omsorgen var sämst på grund av ökade tilldelade pengar i budgeten.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 3: Vad tror kommunen om ekonomin 2012 jämfört med 2011?

- a) Att alla delar av ekonomin kan få pengar efter behov för att klara av sina kostnader.
- b) Att det allmänt sett, sakta kommer att bli något bättre med mer pengar där det behövs.
- c) Att de flesta delarna kommer att få något mindre medan Vården får mer än under 2011.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 4: Vad anser kommunen om ekonomin de senaste 5 åren enligt årsredovisningen?

- a) Att ekonomin har varit balanserad och klarat kraven.
- b) Att ekonomin har varit strong och fått bra resultat.
- c) Att ekonomin har varit orolig på grund av skatteinkomsternas utveckling.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 5: Hur svårt var det att läsa och förstå texten?

- a)Extremt svårt
- b)Mycket svårt
- c)Svårt
- d)Något svårt
- e)Inte svårt

Fråga 6: Kan du tänka dig att läsa textens lättlästa version?

- a)Ja, absolut
- b)Ja
- c)Kanske
- d)Nej
- e)Vet inte

Bilaga 9

Svarsblankett för Årsredovisning LL

Ursprung: svenskt annat

Instruktion: Läs igenom hela texten först och svara på frågorna sedan. Ringa in det rätta svaret för varje fråga. Endast ett svar är rätt i varje fråga. *Observera att frågorna följer inte texten.*

Fråga 1: Hur var kommunens ekonomi i förhållande till det som man trodde under 2010?

- a) Kommunens ekonomi var som väntat och fick ökade inkomster i förhållande till året före.
- b) Kommunens ekonomi var oväntat bra trots finanskrisens mörka tal.
- c) Kommunens ekonomi gick bättre än väntat då skatteinkomsterna ökade jämfört med 2010.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 2: Vilken del av ekonomin var resultatmässigt den sämsta och varför?

- a) Vården och Omsorgen gick med förlust på grund av att fler människor behövde mer hjälp.
- b) Skatteinkomsterna minskade på grund av att arbetslösheten ökade.
- c) Vården och Omsorgen var sämst på grund av ökade tilldelade pengar i budgeten.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 3: Hur planeras ekonomin 2012 jämfört med 2011?

- a) Alla delar av ekonomin får pengar efter behov för att klara av sina kostnader.
- b) Vården och skolorna får pengar som andra delar av ekonomin bidrar med.
- c) De flesta delarna får något mindre medan Vården och Omsorgen får mer än under 2011.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 4: Vad anser kommunen om ekonomin de senaste 5 åren enligt årsredovisningen?

- a) Att ekonomin har varit balanserad och klarat kraven.
- b) Att ekonomin har varit strong och fått bra resultat.
- c) Att ekonomin har varit orolig på grund av skatteinkomsternas utveckling.
- d) Svaret framgår inte av texten.

Fråga 5: Hur svårt var det att läsa och förstå texten?

- a)Extremt svårt
- b)Mycket svårt
- c)Svårt
- d)Något svårt
- e)Inte svårt

Fråga 6: Kan du tänka dig att läsa textens originala version?

- a)Ja, absolut
- b)Ja
- c)Kanske
- d)Nej
- e)Vet inte

Bilaga 10

Gruppindelning

Grupp 1 (5 av svenskt ursprung)

Läser och svarar på

Hemsöborna O + Årsredovisning LL

Grupp 2 (5 av annat ursprung)

Läser och svarar på

Hemsöborna LL + Årsredovisning O

Grupp 3 (5 av svenskt ursprung)

Läser och svarar på

Hemsöborna LL + Årsredovisning O

Grupp 4 (5 av annat ursprung)

Läser och svarar på

Hemsöborna O + Årsredovisning LL

